

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Dominika Schejbalová

Vlivní a vzpurní páni z Hradce v době husitské

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. 5. 2021

Dominika Schejbalová

Bibliografická citace

Vlivní a vzpurní páni z Hradce v době husitské [rukopis]: diplomová práce / Dominika Schejbalová; vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrCs. -- Praha, 2021, -- 77 s.

Anotace

Ve své diplomové práci se zabývám rodem pánů z Hradce, kteří v 15. století ostře vystupovali proti Jiřímu z Poděbrad, a zároveň působili ve významných diplomatických kruzích, většinou po boku panovníků Českého království. Hlavním tématem mé práce je Menhart II. z Hradce, významný diplomat a šlechtic, jenž byl výraznou osobností husitské doby. Dále se zaměřuji na Oldřicha V. z Hradce, který bojoval ve věcech svého otce a Jindřicha IV. z Hradce, jenž se též objevoval v jednotě zbrojící proti Jiřímu z Poděbrad. Práci doplňuje téma Jednoty strakonické a zelenohorské, jež vznikly během jednotlivých sporů.

Klíčová slova

Menhart II. z Hradce, Velhartice, Jiří z Poděbrad, husitství, páni z Hradce, jednota, Oldřich II. z Rožmberka, husitské války.

Abstract

In my diploma thesis I concern myself with the family of the Lords of Hradec, who in the 15th century strongly opposed George of Poděbrady, and at the same time worked in important diplomatic circles mostly alongside the rulers of the Czech Kingdom. The main point of my work is Menhart II. from Hradec, an important diplomat and nobleman who was a crucial figure in the Hussite Era. I also focus on Oldřich V. of Hradec who fought in the affairs of his father and Henry IV. from Hradec, appearing in a Unity against George of Poděbrady. The work is supplemented with the topic of the Strakonická and Zelenohorská Units which arose during individual disputes.

Keywords

Menhart II of Hradec, Velhartice, George of Poděbrady, the Hussites, lords of Hradec, union, Oldřich II of Rožmberk, the Hussite war.

Počet znaků (včetně mezer): 149 553

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla především poděkovat panu prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc., který mi pomohl se strukturou práce, poskytl mi mnoho rad, a hlavně ochotně odpovídal na moje četné otázky. Největší dík však patří mé rodině, která snášela veškeré moje krizové situace, spojené se studiem. Snažili se zejména o to, abych to nevzdala a na maximum mě podporovali, ač to bylo občas obtížné. Další poděkování bych měla směřovat svým přátelům, kteří mi pomáhali během studia a při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	9
1.Vítkovci	12
1.1.Vítek I. z Prčice	12
1.2.Dělení růže a erb rodu.....	13
2.Páni z Hradce	16
2.1.Jindřich Vítkovec z Hradce.....	16
2.2.Vítek z Hradce	17
2.3.Oldřich I. z Hradce.....	17
2.4.Oldřich II. z Hradce	18
2.5.Oldřich III. z Hradce	19
3.Rodová linie Menharta z Hradce	20
3.1. Oldřich IV.	20
3.2. Jan Velhartický z Hradce starší	20
4.Velhartice a páni z Hradce.....	22
4.1.Historie hradu	22
4.2.Jan starší a Kateřina z Velhartic	22
5.Husitství a situace v zemi	24
6.Menhart z Hradce.....	28
6.1.Mládí a dospívání.....	28
6.2.Začátek Menhartovo působení 1420-1430	29
6.3.Menhartovo působení 1430-1435	32
6.4.Vrcholná fáze Menhartova života 1436-1439	38
6.5.Vrchol a pád 1440-1447	42
6.6.Menhartův spor s Jiřím z Poděbrad 1448-1449	46
6.7.Menhart a Velhartice	49
7.Oldřich V. z Hradce	52
7.1.Oldřich a Velhartice.....	54
8.Strakonická jednota.....	56
8.1.Vznik.....	56
8.2.Členové jednoty	57
8.3.Strategie jednoty	58
8.4.Průběh fungování	60
9.Jindřich IV. z Hradce	63
9.1.Zelenohorská jednota.....	66
Závěr	70

Seznam použitých zkratek	72
Seznam literatury	73

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma Vlivní a vzpurní páni z Hradce v době husitské. Toto téma je mi velice blízké, lehce se dotýkám své bakalářské práce, kde jsem se věnovala historii hradu Rabí. Dalším podnětem mi byl hrad Velhartice, kde jsem dělala průvodkyni. Tam jsem se poprvé blíže setkala s osobou Menharta z Hradce a jeho činy. Samotným Velharticím se též průběžně věnuji, zmiňuji je ve vztahu s pány z Hradce. Pan Menhart z Hradce se mi dostal do podvědomí během psaní bakalářské práce, ve zmínce o jeho zajetí při Žižkově obléhání hradu Rabí. Menhart z Hradce a jeho blízcí si určitě zaslouží prostor ke zkoumání, ačkoliv se v odborné literatuře vyskytuje velice často.

Cílem mé diplomové práce je dosažení uceleného pohledu na dané téma, zároveň se snažím o zpracování počátku rodu a linie Menharta z Hradce, dále seznámení s postavením jeho samotného a rodiny v době husitské.

Dalším bodem pro sepsání závěrečné práce, jsem viděla v přehledném a praktickém členění problematiky dané doby, tedy husitství, dále objasnění a představení osob, jež stáli u významných mezníků českých dějin, o jejichž životě a vystupování toho nevíme mnoho. Jak bylo zmíněno výše, hlavním tématem práce byl Menhart z Hradce, o kterém zatím nevyšla žádná monografie. Jeho vliv velmi vzrůstal, snažila jsem se v této části o zmíněný ucelený náhled, ale hlavně o správnou historickou návaznost. Menhartovy činy výrazně poznamenaly vývoj českých historických událostí.

Téma jsem se snažila pojmut podrobněji, nešlo mi o pouhé zaznamenání života Menharta, jehož život už byl vypracován v jiné vysokoškolské práci. Ač byl též mojí prioritou, snažila jsem se o zachycení jednotlivých činů jeho předků a příbuzných z hradecké větve, kteří vystupovali proti Jiřímu z Poděbrad. Je zajímavé, kolik členů hradecké linie nesouhlasilo s vládou a mocenským vzestupem Jiřího. V tomto případě se jednalo, podle mého názoru, o domino efekt, kdy zpracování představitelé hájili zájmy svých příbuzných, a hlavně jejich společný cíl pomsty, za mrtvého Menharta.

Páni z Hradce patřili mezi významné české šlechtické rody, ačkoliv byl tento rod ve stínu slavnějšího rodu, pánů z Rožmberka. Přitom páni z Hradce stáli po boku významných panovníků své doby a zasloužili se o vývoj událostí českých dějin. Tuto část jsem si dala též za úkol, představení života a politického postavení daných pánů z Hradce. V práci se nezabývám jednotlivými državami pánů z Hradce, nebyl to můj hlavní cíl,

pouze v případě Menharta jsem lehce zmínila jeho državy a statky, jež figurovaly v problematice jeho působení a době husitské.

Svoji diplomovou práci jsem rozdělila do devíti kapitol. V první kapitole se zabývám rodem Vítkovců, ze kterého vzešli páni z Hradce. Snažila jsem o charakteristiku celého rodu až k linii hradecké. Součástí této kapitoly je rozbor tzv. dělení rúží a erb rodu. Od druhé kapitoly se věnuji pánům z Hradce až k dělení rodu na tři větve. Třetí kapitola je věnovaná rodové linii Menharta z Hradce. Čtvrtá kapitola nepřímo navazuje na třetí, snažím se o představení toho, jak se Jan starší z Hradce, otec Menharta, dostal k Velharticím a jeho vztah k tomuto hradu. V páté kapitole popisují husitství a situaci v zemi. Celkově toto téma nemá kapacitu diplomové práce a bylo by vhodné, se husitství věnovat ve větším prostoru. Samotnému husitství se však věnovalo spoustu jiných odborných prací a publikací, obávám se, že bych zbytečně odbíhala od hlavního tématu. Jedná se o události, jež jsou nám všem velmi dobře známé. Nebylo by ani v mých silách celé období zaznamenat, šlo mi o pouhý nástin a seznámení se situací.

Hlavní část práce začíná kapitolou o Menhartovi, samotná kapitola je rozdělena do podkapitol, v nichž se zabývám jednotlivými fázemi jeho života a jeho kritické vystupování proti Jiřímu z Poděbrad či sporu s bývalým přítelem Hyncem Ptáčkem z Pirkštejna. V kapitole nesměla chybět zmínka o Velharticích a ukrytí korunovačních klenotů. Sedmá kapitola je věnovaná Oldřichovi V., synovi Menharta z Hradce. Oldřich se snažil dostat svého otce z vězení a po jeho smrti bojoval ve stejné politické věci jako Menhart, dokonce spolu s Oldřichem II. z Rožmberka založil Strakonickou jednotu, jež měla zbrojit proti Jednotě poděbradské a Jiřímu z Poděbrad. Strakonická jednota je obsažena v kapitole osmé, popisují její založení, fungování a hlavní strategické kroky. V závěrečné deváté kapitole se zabývám Jindřichem IV., pán z větve telecké, nikoliv hradecké. Zvolila jsem si ho z toho důvodu, že jako další hradecký pán vystupoval proti Jiřímu z Poděbrad. Jindřich byl dokonce členem Zelenohorské jednoty, což byla odbojová skupina, jež nebojovala jenom proti Jiřímu, ale i jeho synům.

Největším problémem ve zpracování práce, se mi jevilo v archivních materiálech. Současná epidemická situace mi nedovolila přístup do archivu, a proto nemohu citovat či použít tyto prameny. Opírala jsem se zejména o ty, které jsou k dispozici v edicích online, zejména *Archiv český*, *Historie česká* od Piccolominiho či edice Bláhové, *Listář a listář Oldřicha z Rožmberka*. Dalším opěrným bodem mi byla sekundární odborná literatura. Na husitské období je historické literatury dostatek, a proto i v tomto spatřuji nevýhodu. Je velice těžké definovat, kteří autoři používají pravá fakta a nejedná se o

pouhou neshodu literárního díla s realitou. Jak jsem zmínila výše, k životu Menharta z Hradce nemáme k dispozici žádnou monografii, ale pán z Hradce je často spojován s jinými událostmi husitské doby, kde o něm nějaké zmínky nalezneme. Ke své práci jsem nejvýrazněji používala knihy od Petra Čorneje, Františka Šmahela, Rudolfa Urbánka či Františka Teplého. Právě od Františka Teplého jsem čerpala z knihy *Dějiny města Jindřichova Hradce*, v níž nás seznamuje detailně se životem pánů z Hradce a Jindřichovým Hradcem, je to taková kronika města. Další pro mě významným dílem byl soubor od Rudolfa Urbánka, zejména jeho *České dějiny: Věk poděbradský* zahrnující období od roku 1438. Od uznávaného Františka Šmahela jsem čerpala z jeho čtyřdílného díla *Husitské revoluce, především z 2. dílu Kořeny české reformace a 3. dílu Kronika válečných let*, dále *Tábor* a v neposlední řadě *Husitské Čechy: struktury, procesy a ideje*. Nesmím zapomenout na knihy Petra Čorneje, vycházela jsem z *Velkých dějin zemí Koruny české*, popisující chronologicky události v českých zemích a také z knih *Světla a stíny husitství*, *Lipanská křižovatka*. Doplnujícím prvkem pro svoji práci jsem zvolila literaturu od Pavla Juřika a jeho *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, ve které se zabývá slavnými rody, doplněné obrazovou přílohou. Podobným dílem byla *Encyklopedie šlechtických rodů*. Zbytek literatury mi byl výbornou příručkou, která práci doplňovala, a zároveň odpovídala na otázky, na které jsem neznala odpověď.

Věřím, že vše, co jsem si kladla za cíl, se mi podařilo představit, ačkoliv jednotlivé kapitoly by vydaly za samostatnou odbornou práci. Svá tvrzení jsem se snažila podložit literaturou, svými zkušenostmi či názory.

1. Vítkovci

Pokud chceme sledovat větev rodu pánů z Hradce, musíme sledovat samotný zrod hlavní větve tohoto rodu. Za počátek pánů z Hradce je považovaný rod Vítkovců. Rod Vítkovců patřil mezi nejvýznamnější a nejstarší české šlechtické rody. Nejvyšší moc rodu započala Hradcem, Rožmberkem a dalšími hrady na jihu Čech.¹ Původ rodu, byl hlavním tématem několika diskusí, protože není přímo doložený historickými prameny. Zakladatelem tohoto starého rodu byl Vítek z Prčice, jehož život můžeme sledovat ve 12. století. Právě tento velmož dal svým potomkům jméno Vítkovci.

Vítek I. z Prčice je též označován jako zakladatel majetkové a politické moci zmíněného rodu. Z 12. století, se nám dochovaly základy sídla prvních Vítkovců a další archeologické nálezy, které objevili archeologové v roce 2012. Archeologický objev se odehrál v okolí Sedlčan², konkrétně v Prčici. Sídlo bylo vybudované samotným Vítkem z Prčice, později tento statek zdědil jeho syn Vítek III., který vybuvoval na stejném místě druhou tvrz, jež byla nalezena archeology v roce 1995.³ Bližší informace o původci rodu, bohužel není mnoho.

1.1. Vítek I. z Prčice

Vítek byl bezpochyby nejstarší český velmož, ale z důvodu poněmčení jména na Witigo, jehož se sám dopustil v 80. letech 12. století, ho němečtí autoři často označují za Němce. Důvod byl jednoduchý, jednalo se o odkaz na německé předky z jižních Čech.⁴ Ačkoliv toho tolik o Vítkovi nevíme, první zmínka o něm je z roku 1169, kdy působil na dvoře Vladislava II. Později se objevoval po boku Fridricha Barbarossy, knížat Bedřicha a Soběslava II.

23. ledna 1179 byl Vítek zajat, během boje proti Soběslavovi II., v té době stál na straně knížete Bedřicha.⁵ Informace o jeho osudu v zajetí bohužel neznáme. Od roku 1181 je zmiňován jako člen knížecího dvora.

Od knížete Bedřicha získal ves Prčice, dokonce Vítko stanovil jako správce Prácheňského kraje. Tehdy dostal od panovníka další rozsáhlé majetky v jižních

¹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 48.

² MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I.*, s. 174-175.

³ JURÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*, s. 31.

⁴ Tamtéž, s. 30.

⁵ JURÍK, Pavel. *Rožmberkové: První po českém králi*, s. 15.

Čechách.⁶ Rod Vítkovců se významně zasloužil o kolonizaci dosud neobydlených částí jižních Čech. Tím došlo ke stabilizaci dosud nevýrazné hranice českého státu s Rakouskem.⁷ K rozšíření majetku mu však pomohl sňatek jeho syna, Vítka III. mladšího s dědičkou rodu Schönhering-Blankenberg.⁸ Velkou část peněz Vítkovci získali rýžováním zlata, obchodem s obilím a samozřejmě plněním funkce na panovnickově dvoře.

1.2. Dělení růže a erb rodu

Z rodu Vítkovců vzešlo několik dalších významných rodů. Mezi ty nejznámější patří páni z Krumlova, z Rožmberka, z Třeboně, z Lomnice, z Landštejna či právě páni z Hradce.

Tyto rody vznikaly zhruba po roce 1194, již po smrti Vítka I. z Prčice. U Vítka I. z Prčice se můžeme setkat s nejstarším doloženým panským erbem v Čechách, který obsahoval jeho pečeť z roku 1220.

Podle údajné legendy, po smrti Vítka, byl jeho celý rozsáhlý majetek a území rozdělen mezi syny. Tato událost je zaznamenána u Václava Březana, v Rožmberské kronice: „*Pan Vítek pater Rosarum růže rozdělil. Rod Růžovských pánů paterý. Rožmberští páni praeminenci mezi všemi obdrželi.*“⁹ Jednalo se o tzv. dělení růží, pět synů¹⁰ založilo rodové větve. Ti si poté dali do znaku pětulistou růži různých barev.¹¹ Existuje mnoho obrazů, jež zachycují pověsti dělení rodu Vítkovců. Obrazy jsou k nahlédnutí na zámku v Telči, jeho kopie se nachází v Českém Krumlově¹² a Jindřichově Hradci.¹³

Je zajímavé, že letopisci 14. století pojmenovávali významné rody podle jejich erbu, nikoliv podle jména. Toto pojmenování můžeme najít v Dalimilově kronice, z roku 1109,

⁶ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 66.

⁷ JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*, s. 31.

⁸ JUŘÍK, Pavel. *Jihočeské dominium*, s. 38.

⁹ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberské kroniky*, s. 20.

¹⁰ Vítek II. starší byl zakladatelem rodu pánů z Krumlova, Vítek III. mladší byl zakladatelem rodu pánů z Rožmberka, Jindřich byl zakladatelem rodu pánů z Hradce, Vítek IV. z Klokot byl zakladatelem pánů z Landštejna a poslední syn Sezima, který byl levobočkem Vítka I. z Prčice, byl předkem pánů z Ústí. JUŘÍK, Pavel. *Rožmberkové: První po českém králi*, s. 11.

¹¹ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*. Praha 2010, s. 67.

¹² Na tomto obraze je zaznamenáno dělení růží, pod krumlovským hradem. Chybí tem páni z Krumlova, kteří měli zelenou růži na stříbrném poli. Naopak jsou tam znázorněni páni ze Stráže a páni z Ústí jako dva samostatné rody. Černá růže na zlatém pozadí připadla pánům z Ústí. Páni ze Stráže měli modrou růži ve zlatém poli. Zlatá růže na modrém poli, patřila pánům z Hradce. Stříbrná růže v červeném poli měli páni z Landštejna. Páni z Rožmberka měli červenou růži na stříbrném poli.

¹³ BUBEN, Milan. *Heraldika*. Praha, 1986, Albatros, s. 69.

což měla být údajně první zmínka o rodu Vítkovců: „*Od toho boje Róže vzhóru pojide, leň mně mluviti, kak ten rod vznide.*“¹⁴

Hradečtí měli v erbu z počátku zlatou pětulistou růží na modrém poli. Příkrývadla byla zlato-modrá. Růže má podobnost s Aulou Caroli (s červeným puntíkem v jádře). Je to tak, jak už jsem výše zmiňovala, všechno se popisuje ve staré pověsti o rozdávání růží (nejstaršímu Jindřichovi dal zlatou růží v modrém poli).¹⁵

Páni z Hradce erb dále rozšiřovali a přidávali různé štíty či znamení. Erb se v průběhu času měnil a měl různá zobrazení, jak na pečetích či zbroji. Hradečtí mívali růží na svém štítě a helmici. První, kdo vyjmul růží ze štítu, byl Heřman z Hradce. Růží si ponechal jen na helmici, ale štít nesl zlaté a červené barvy. Nic se nezměnilo ani na pečetích za doby Jana (1384–1417) a Menharta z Hradce (1428–1441). K větší proměně erbu tedy došlo na přelomu 14. a 15. století. Byl použit červený štít se zlatou hlavou, samotná růže zůstala jen v klenotu, nad helmici.¹⁶

Konečná podoba erbu pochází z poloviny 16. století. Jedná se o čtvrcený štít, se čtyřmi poli a středním štítem. Ve středním štítu se nachází původní zlatá pětulistá růže na modrém podkladu. Heraldicky vpravo, se nachází vavřínový věnec se zlatými růžemi, pod ním je na modrém poli zlaté písmeno M, jež je zlatě korunováno.¹⁷ Toto písmeno pravděpodobně vložil Oldřich V., syn Menharta z Hradce. Třetí modré pole obsahuje zlatou kotvu. Poslední čtvrté pole je zlato-červené, znázorňuje štít, který byl používán před změnou na přelomu 14. a 15. století. Rozevřená modrá křídla jsou znázorněna v horním klenotu, na jednotlivých křídlech leží zlatá srdce, mezi křídly je vavřínový věnec, jenž je v pravém poli čtvercového štítku. Pod křídly spočívá zlatá koruna. Příkrývadla opět obsahují modrou a zlatou barvu.

V roce 1604 vymřel rod pánů z Hradce. Posledním dědicem se stala Lucie Otýlie, která se provdala za Viléma Slavatu z Chlumu, tím byl připojen erb pánů z Hradce k Slavatům.¹⁸

František Vlasák tvrdil, ačkoliv se nejedná o pravdivou informaci, že došlo k záměně s pány z Hradce, konkrétně: „páni z Velhartic prvotně užívali ve znaku zlaté růže v poli modrém, jsouce větví pánů z Hradce“¹⁹, protože za dob husitských, byly korunovační

¹⁴ SEDLÁČEK, August. *Českomoravská heraldika*. Praha 1925, s. 8.

¹⁵ Tamtéž, s. 9.

¹⁶ <http://heraldikus.wz.cz/roderb/h/hradce1.htm> Vyhledáno 12. 12. 2021

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ PELANT, Jan. *Erby české, moravské a slezské šlechty*, s. 162.

¹⁹ KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*, s. 314.

klenoty převezeny z Karlštejna na Velhartice. Tého chybné verze se držel i Bartoloměj Paprocký, který velice často zařazoval rod velhartický mezi členy pánů z Hradce, kteří na ně odkazovali ve svých predikátech.²⁰

²⁰ Tamtéž.

2. Páni z Hradce

Páni z Hradce byli velice významný a vlivný rod, stojící po boku králů a dalších nejvyšších držících České země. Zároveň se však neobávali velmi ostře vystupovat proti některým panovníkům, proto dokázali zasahovat do následujícího vývoje země. Jedno z těchto nepřátelství se odehrálo v 15. století, kdy Menhart z Hradce, hlavní aktér této práce, spolu se svým synem a jeho strýcem, vystupovali proti Jiřímu z Poděbrad. Spolu s Rožmberky tvořili jeden z nejpevnějších příbuzenských vztahů, jež se upevňoval v rámci několika let. Posledním vládcem rodu byl Jáchym Oldřich, po jeho smrti roku 1604 vymřel tento rod po meči.

2.1. Jindřich Vítkovec z Hradce

Pro bližší zkoumání pánů z Hradce musíme sledovat linii syna Vítka I. z Prčice, Jindřicha Vítkovce z Hradce, který je zakladatelem této větve. Podle způsobu starších Čechů přijal jméno Vítkovec, ačkoliv rozvíjel novou rodovou větev.

Bližší informace o Jindřichovi nejsou známy. Jindřich působil jako dvorský maršálek ve službách krále Přemysla Otakara I. a Václava I. Později se pohyboval v diplomacii, svědčí nám o tom pochvalná listina od papeže Honorio III. První zmínky o Jindřichovi se objevují kolem roku 1205²¹, později, v roce 1220 jako držící Nového hradu (Nova domus). Nazýval se jako Heinricus de Nova domo či de Novo Castro.²² Tento nejstarší královský hrad si mohl dovolit pravděpodobně z pozice dvorského úředníka.²³ Během rekonstrukce hradu ho opatřil hradním příkopem. Jindřich zdědil území kolem trhové osady, která se nacházela v podhradí Nového hradu, později osadu opevnil. Z tohoto území se stávalo město, dnes známé jako Jindřichův Hradec.

Přibližně ve 20. - 30. letech 13. století, nechal uvést do Gradeczu rytířské řády německých rytířů a templářů. Ti se zavázali, že ve městě vybudují špitál pro malomocné, který je doložen z poloviny 13. století a řadí se mezi nejstarší špitály v Čechách. Špitál měl sloužit pro 12 nemocných, byl patrně zbudován v kostele sv. Jana Křtitele či sv. Máří Magdalény.²⁴ Poslední zmínky o něm máme z roku 1237. Jindřich měl dva syny, Vítka a Sezema. Působili v Olomouci a ve Znojmě, kde spravovali moravskou část držav.

²¹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 49.

²² Tamtéž.

²³ JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*, s. 58.

²⁴ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 70.

2.2. Vítek z Hradce

Vítek z Hradce je starší syn Jindřicha. Působil jako jeho otec na královském dvoře, zde opět postupně vidíme, jak významný rod to byl. Vítek plnil funkci jako voják, diplomat a přítel. Dokonce měl mnoho neshod s Václavem I. Později dokonce připravoval politický převrat. Následkem toho probíhala v letech 1248–1249 domácí válka, kterou Václav I. vyhrál. Vítek je často označován za iniciátora plánu, aby byl na trůn dosazen Přemysl Otakar II., jenž byl zvolen předáky za „*mladšího krále*“.²⁵ Později se Vítek s Václavem usmířil. Vítek byl však obviňován oprávněně, Vítkovcům se nelíbilo, že již nebyli obsazováni jako přední členové zemských funkcí.²⁶ I tak se pohyboval v nejužším kruhu kolem krále, až do jeho sklonku života. Údajně mu Václav I. umřel v náruči, jak si byli blízcí. V letech 1247-1249 vykonával funkci kastelána v Olomouci. V letech 1255 a 1268, se po boku Přemysla Otakara II. vydal na křížovou výpravu do Pruska. S Přemyslem měl obzvláště přátelské vztahy, doprovázel ho na různé zahraniční cesty.

Vítek pokračoval v činnosti, kterou započal jeho otec Jindřich. Spolupracoval s templáři, aby pomohl urychlit kolonizaci neobydlených oblastí na pomezí jižních Čech, jižní Moravy a Rakous. Templáři na poskytnutém území vystavěli špitály a pomáhali se stavbou silnic a mostů. Nejvíce pomohli při odvodňovacích pracích.²⁷ Dále pokračoval v dostavbě Nového hradu, v Hradci založil první známý rybník, Ratmírovský.

Mezi známé syny pana Vítka, patřil Jindřich, přisedící moravského zemského soudu, pravděpodobně padl při tažení do Pruska roku 1254, Dětrich, jenž byl velice významným biskupem v Olomouci a syn Oldřich, jehož osud budu sledovat v následující podkapitole.²⁸

2.3. Oldřich I. z Hradce

Po smrti Vítka se Hradce ujal Oldřich I., ten působil v úřadu královského podkomořího a byl blízkým přítelem Přemysla Otakara II. Po jeho boku se zúčastnil několika vojenských výprav, konkrétně bitvy u Kressenbrunnu roku 1260. V této době vrcholila moc Vítkovců. Jelikož měl panovník obavy z následujících střetů, upadl Oldřich u krále

²⁵ Tamtéž, s. 69.

²⁶ VANÍČEK, Vratislav. *Vítkovci a český stát v letech 1169-1278*, s. 98.

²⁷ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 60.

²⁸ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 69.

v nemilost a byl ze své pozice sesazen. Následně na to bylo území Vítkovců prohlášeno za královské léno a král Hradec násilně se svojí družinou obsadil. Tímto činem se nakonec stal nepřítelem Vítkovců.

Spor mezi nimi vyvrcholil roku 1276 při obléhání Vídně, kdy Přemysl Otakar II. prohrál boj s Rudolfem Habsburským.²⁹ Protesty panské jednoty vrcholily, a jakmile se Vídeň vzdala, musel král uzavřít s císařem pevný mír. Vítkovci a další rody chtěly po Rudolfovi zbavení závislosti na králi, jenže Rudolf to odmítl.³⁰ Šlechta se tedy musela podřídit králi, král jim však později odpustil. Důležité je zmínit zradu Vítkovců, která proběhla v bitvě na Moravském poli, čímž se nevědomky podepsal samotný výsledek bitvy. V bitvě se střetla vojska českého krále proti římskému králi Rudolfovi Habsburskému, protože jejich Vídeňský mír neměl dlouhého trvání.

Nevíme přesně, kdy Oldřich zemřel, pravděpodobně v roce 1282 na následky morové epidemie.

2.4. Oldřich II. z Hradce

Oldřich Oldřichovič, jak se sám nazýval, se ujal hospodaření v době, kdy se země ocitla ve smutném období. Je považovaný za prvního vladaře svého rodu.³¹ Jako Oldřichovi předchůdci finančně podporoval rytířské řády. Dále se objevoval na královském dvoře po boku Václava II., kterého s čistým svědomím podporoval. Působil jako purkrabí na znojenském hradě, později se stal podkomořím. Při probíhajícím sporu mezi Václavem a Závišem z Falkštejna, se Oldřich držel mimo dění. Nutno říct, že Záviš z Falkštejna byl příbuzným Oldřicha.³² Oldřichův blízký vztah s Václavem II. vysvětluje i to, že mezi nimi byla vytvořena smlouva, pokud by Oldřich umřel a neměl žádného mužského dědice, veškerý majetek, až na pár výjimek, by měl připadnout králi. Král ho na oplátku obdaroval hradem Bronowisem, Uherským Brodem. Po smrti posledního Přemyslovce, svoji podporu Oldřich přesunul na Jindřicha Korutanského, čímž proti sobě pobouřil Jana Lucemburského, jehož se zastávali příbuzní Oldřicha.

²⁹ Tamtéž, s. 70.

³⁰ https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/36/98/64/dalimilova_kronika.pdf, s. 135. Vyhledáno 12. 12. 2021

³¹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 78.

³² PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého II.*, s. 74.

2.5. Oldřich III. z Hradce

Správy majetku a rodiny se po smrti Oldřicha II. ujala jeho žena. Oldřich byl tehdy ještě nezletilý. V této době dostalo město Hradec jinou podobu, bylo opevněno hradbami a příkopem, který mohl být postaven až po splnění slibu věrnosti králi Janu Lucemburskému, což se jevilo jako kladný postup, protože to zabránilo následujícím nájezdům na město, kterým tímto zabránil Oldřich III. Je známo, že vystupoval proti Janu Lucemburskému, jenž reagoval útokem na statky Landštejnských³³, později názor změnil a od roku 1318 stál po jeho boku. Dokonce ho doprovázel na zahraničních cestách do Norimberka, Bavorska či Seefildu.³⁴ Za podporu krále čekala na Hradecké odměna v podobě statků na Domažlicku či panství Bánov, který směnil za Telč. Po vyhlášení křížové výpravy, papežem Benediktem XII. roku 1340, proti Valdenštím kolonistům, kteří šířili kacířské učení, se ujal výpravy sám Oldřich.³⁵ Bohužel výprava nebyla zdařilá.

Jedna z posledních zmínek o Oldřichovi pochází z korunovace Karla IV., které se zúčastnil se svým synem Jindřichem. Po smrti Oldřicha byl veškerý majetek rozdělen mezi jeho čtyři syny, tím se dosud jednotné jmění rozpadlo. Jmění bylo poznamenáno válkami, které vedl Oldřich, a proto se muselo dělit takto: město Hradec bylo rozděleno na dvě poloviny, jedna polovina připadla Jindřichovi a druhá Heřmanovi. Menhart získal Telč, Oldřich Hořepník.³⁶ Další dělení majetku proběhlo v roce 1354, kdy se rod rozdělil na tři větve: dvě hradecké a jednu řečickou.³⁷

³³ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 101.

³⁴ JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*, s. 59.

³⁵ JŮNA, Jan. *Výprávění o Jindřichově Hradci II*, s. 13.

³⁶ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 113.

³⁷ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 73.

3. Rodová linie Menharta z Hradce

Rodokmen pánů z Hradce je velice rozsáhlý, ale jelikož se zaměřuji na působení Menharta z Hradce, jeho syna Oldřicha V., v době husitské, budu se věnovat pouze větvi hradecké, ačkoliv se budu zmiňovat o Jindřichovi IV., který není z linie těchto mužů.

3.1. Oldřich IV.

Další pán z Hradce, který se aktivně zapojoval do politiky. Působil u zemského soudu jako přísedící. Právě ve funkci přísedícího je naposledy zmiňován v roce 1374. Nejvíce zmínek o něm nacházíme v otázkách majetkových držav.³⁸ Po otci zdědil obec Řečici³⁹, hrající svojí majetkovou roli v předchozích a následujících letech⁴⁰, ačkoliv ne tak významnou jako Počátky, o kterých se zmíním v kapitole o Menhartovi z Hradce. Oldřich navázal hluboký vztah s Rožmberky, když si vzal za ženu Annu z Rožmberka.⁴¹ Se svým bratrem Heřmanem je zmiňovaný v jejich společných državách, nebo též jako patroni kostelů.⁴² Později společně postavili hrad Potštejn, stojící nedaleko od Telče. Oldřich IV. po sobě zanechal pět dětí, tři syny (Oldřich Vavák, Jan starší, Jindřich) a dvě dcery (Eliška, Anežka). Nebude ovšem nijak překvapující, že nejvíce informací je právě o jeho synech.

3.2. Jan Velhartický z Hradce starší

O Janovi toho víme velice málo, možná proto mě tolik zajímá. Z dochovaných pramenů můžeme určit, jaké majetky spravoval, či jeho vztah k Velharticím, jímž se budu krátce věnovat v další kapitole. Za zmínku stojí jeho donace velhartickým kostelům z roku 1396 a 1412.⁴³ Předem bylo Oldřichem z Rožmberka ustanoveno, že si Jan vezme Kateřinu z Velhartic. S jistotou však můžeme říct, že měl Oldřich IV., otec Jana, dostat 60 kop pražských grošů, kříž s relikviemi a měl mu být odpuštěn dluh. Jan starší měl

³⁸ JŮNA, Jan. *Vyprávění o Jindřichově Hradci II*, s. 20.

³⁹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 119.

⁴⁰ Řečice byla majetkem pánů z Hradce několik let. V předchozích letech byla kolonizována Vítkovci. Po Oldřichovi IV. je v rukách Jana staršího a jeho ženy Kateřiny z Velhartic. Později majetkové právo získává Menhart, syn Jana staršího a Kateřiny z Velhartic. 14. února 1407 získala vesnice městské privilegium práva odúmrti. V husitských válkách byla Řečice napadána a z části vypálena. HRUBÝ, Jaromír. *Místopis Řečice Kardašovy, sv. I*.

⁴¹ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 74.

⁴² TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 119.

⁴³ PROFOUS, Antonín. *Místní jména II*, s. 40; PROFOUS, Antonín. *Místní jména III*, s. 533.

dostat 90 kop pražských grošů.⁴⁴ Další zmínky pocházejí z roku 1384, kdy si spolu s bratrem Oldřichem rozdělil majetek po otci. Po roce 1399 se zavázal k tomu, že dá kdykoliv na žádost Jana mladšího, propustit ze zemských desek Jindřichův Hradec a Počátky, samozřejmě v jeho prospěch.⁴⁵ Janova další država byla Lomnice, kterou dostal do zástavy od Zikmunda Lucemburského.⁴⁶ Jak jsem zmiňovala v poznámkách, Řečice dostala městské privilegium práva odúmrti od Jana, roku 1407. Zajímavostí je ovšem to, že nechal, spolu s ostatními pány, 2. září 1415 potvrdit Stížný list, v němž se negativně staví k upálení Jana Husa.⁴⁷ Jan starší zemřel roku 1417, zanechal dceru Elišku⁴⁸ a syna Menharta. Jeho žena Kateřina, po něm zdědila Velhartice, Vlášence a Řečice. Tuto informaci můžeme doložit listinou ze dne 11. ledna 1429, ve které píše o prodeji těchto držav, svému synovi.⁴⁹

⁴⁴ KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*, s. 179. SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze XI*, s. 112.

⁴⁵ JŮNA, Jan. *Vyprávění o Jindřichově Hradci II*, s. 28.

⁴⁶ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 74. ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova*, s. 94-95.

⁴⁷ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 162.

⁴⁸ Eliška se provdala za Arnošta Flašku z Pardubic.

⁴⁹ JŮNA, Jan. *Vyprávění o Jindřichově Hradci II*, s. 28.

4. Velhartice a páni z Hradce

V této kapitole bych se ráda věnovala vztahu Hradeckých k hradu Velhartice a jejich působení na tomto místě. Zároveň bych to ráda pojala jako volné pokračování na předchozí podkapitolu, ve které jsem se zabývala životem Jana staršího. Páni z Hradce hrad vlastnili přibližně do roku 1453, kdy zemřel Janův vnuk Oldřich z Hradce.

4.1. Historie hradu

Hrad Velhartice byl postaven na přelomu 13. a 14. století jako sídlo pánů z Budčtic, přesné datum bohužel neznáme. Byl vybudován v blízkosti malé kolonizační osady Wilhartice, na skalnatém ostrohu poblíž zlatonosné říčky Ostružné. Stavbu hradu započal pravděpodobně Albert, otec Buška staršího, který doprovázel Karla IV.⁵⁰ na jeho cestách po Francii a Itálii do roku 1337.

V polovině 14. století rozšířil hrad Bušek mladší, jednalo se o významné originální úpravy, které v budoucnu sehrály svoji roli, zejména v čase, kdy byly na Velharticích uschovány korunovační klenoty, ale o tom se budu zmiňovat v jiných kapitolách. Bušek mladší nechal postavit Rajský dům a přistavěl donjon, dnes přezdívaný Putna. Spojení hradu a obytné věže učinil kamenným mostem, jenž se dnes může pyšnit jako světový unikát. Splňoval perfektní obranné podmínky, pět kamenných pilířů, z nichž čtyři jsou válcové, sloužily pro lepší odražení střel. Další strategický význam měl při obraně hradu. Při případném útoku mohl pán utéct a vytáhnutím padacího mostku se ukryl v donjonu, který se stal posledním útočištěm.

Páni z Hradce před polovinou 15. století hrad lépe opevnili novými hradbami, které byly zpevněné flankovací baštou. Hrad vlastnili do roku 1453, kdy zemřel Janův vnuk Oldřich z Hradce.

4.2. Jan starší a Kateřina z Velhartic

Po smrti Buška mladšího přebírá hrad Jan Ješek, tehdy z Vilhartic. Jan měl dvě dcery, Annu a Kateřinu. Anna byla zajata Hertvíkem Dagenbergem z Weissensteinu, který obsadil samotný hrad. Do celého problému byl však zapojen Oldřich I. z Rožmberka, chránící Janův rod. Ke zklidnění situace došlo v roce 1387. Roku 1390 už Jan z Vilhartic

⁵⁰ Jejich blízký vztah byl inspirací pro Jana Neruda, při tvorbě jeho slavné *Romance o Karlu IV.*

nežil. Po jeho smrti byl poručníkem Janových dcer Oldřich I. z Rožmberka.⁵¹ Po smrti opatrovníka Oldřicha I. z Rožmberka, přebral správu jeho syn Jindřich III.⁵² Ten rozdělil hrad na dvě poloviny, mezi Annu a Kateřinu.⁵³ Jejich provdáním, se na hrad dostali páni z Hradce. Anna se provdala za Menharta z Hradce, syna Heřmana z Hradce a Kateřina za Jana staršího z Hradce. Uzavřením manželství se Jan starší zavázal Jindřichovi III., že Kateřině zapíše věno na svých statcích ve výši 2500 kop pražských grošů.⁵⁴

Dne 6. července 1395 nechal Jan starší směnit druhou polovinu panství, které patřilo Anně, za jiné statky ve vlastnictví Jana staršího. Jednalo se o statky v Čechovicích, Petrovicích či v Malém Brodě. Tím se stal vlastníkem celého velhartického panství s hradem, na které dosazoval své purkrabí.

⁵¹ KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*, s. 179.

⁵² Bohužel nevíme, proč byl i Jindřich III. z Rožmberka opatrovník, pravděpodobně byly obě sestry v té době nezletilé, jejichž zletilost dosáhly sňatkem. KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*, s. 181.

⁵³ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky, tvrze IX.*, s. 112.

⁵⁴ KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*, s. 181.

5. Husitství a situace v zemi

Menhartova doba byla zkouškou pro všechny, jež bojovali ve prospěch svého náboženství. Nebylo to období klidu, ve společnosti vládli strach a nejistota⁵⁵, a navíc právě náboženství rozdělilo zemi na několik částí. Období, v němž byl problém se shodnout na novém králi či období, s dlouhotrvajícím interregnem. Právě interregnum, trvající skoro čtrnáct let, se dotýká významně života Menharta, ale i ostatních. Země byla schválena husitskými válkami a poznamenána vládou Jiřího z Poděbrad.

K bouřlivé situaci, která zemi čekala, přispělo několik důvodů. Jako první bych zařadila šlechtu, právě česká společnost byla ve 14. století pod rukou panovníka, ale i vysokou šlechtou, tedy českými pány. Páni, spolu s církevními hodnostáři, tvořili mocenskou sílu. Česká šlechta, jež měla v následujících desítkách let hlavní slovo, své postavení upevnila již v době vlády Jana Lucemburského, který v zemi spíše nepobýval. Přibližně ve stejném čase, se do rukou českých šlechticů dostávaly ohromné statky či dokonce vysoké politické postavení, jako tomu bylo u pánů z Hradce. Silná pozice šlechty ve vztahu k panovnické moci se výrazně neměnila. Už se formovaly strany, kdy se snažil stát panovník na straně církve a čeští pánové na jiné straně.⁵⁶ Ale proč toto známé stanovisko zmiňuji, česká šlechta si své postavení nárokovala, dá se říci v každém časovém období, nic se tomu neměnilo ani ve 14. století, a právě ona měla svůj vliv na vývoj událostí v zemi. Šlechta si totiž urputně diktovala své požadavky na panovníka, ač se země nacházela ve špatné situaci, snažila se z toho těžit co nejvíce, a proto se začala projevovat společenská krize.

Dalším problémem byli církevní hodnostáři, kteří způsobili následující vyhocení situace. Církevní hodnostáři již nesplňovali to, co měli a svými činy si vysloužili mnoho kritiky, zejména Konrád Waldhauser a Milíč z Kroměříže měli hlavní slovo ve vlně kritiky, se svým kázáním a programem.⁵⁷ Hodnostáři měli dostatek finančních prostředků, drahý majetek, statky⁵⁸, ale největší komplikace nastala prodejem odpustků lidem, jež si chtěli vykoupit své hříchy. Církev se tedy rozcházela se svým názorem, jak by měla správně fungovat a jít příkladem ostatním.⁵⁹ Bohužel i vliv církve byl enormní a jakékoliv vystoupení proti ní se bralo jako prohřešek. V Evropě bylo uznáno jedno

⁵⁵ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437*, s. 17.

⁵⁶ JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*, s. 33-34.

⁵⁷ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce II: kořeny české reformace*, s. 187-193.

⁵⁸ KEJŘ, Jiří. *Husité*, s. 40.

⁵⁹ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*, s. 26.

náboženství, které mělo i své odpůrce. V různých koutech Evropy se tvořily různé směry, jež měly svůj vliv ve své době, ale vystupovaly proti katolictví. Jednalo se o valdenské či dokonce katary. Snaha o nějakou reformaci nebyla příliš utopická, protože roku 1378 nastal rozkol a církev utrpěla nepříjemnou ránu, jehož následkem bylo papežské schizma⁶⁰, trvající do roku 1417.

Přibližně ve stejném období, Pražští mistři, Jan Milič z Kroměříže, Jeroným Pražský, Konrád Waldhauser a zejména mistr Jan Hus⁶¹, vystupovali svým jednáním proti katolické církvi a zároveň se hlásili k učení Johna Wycliffa. Vývoj reformního hnutí v čele s Husem, rozpoutalo vydání Dekretu kutnohorského⁶², roku 1409 Václavem IV. Dekret však oslabil početní moc cizinců na Pražské univerzitě, většina mistrů a studentů odešla do Německa, kde označovali Čechy za kacírské. Přičemž univerzita získala změnu poměru hlasů, konkrétně tři hlasy, v ostatních zemích měli jen jeden.⁶³ Do pohybu se dala událost kolem učení Wycliffa, které bylo zakázáno. Jeho knihy nechal spálit Zbyněk Zajíc z Hazmburka⁶⁴, arcibiskup, který uvalil klatbu na Husa spolu s papežem Janem XXIII.⁶⁵ Hus velice ostře vystupoval proti úpadku církve a jejího nemorálního chování, a proto byl obviněn jako kacír šířící bludy. Podporu krále⁶⁶, ztratil Hus poměrně brzy, dokonce ho král požádal, aby opustil Prahu, protože i nad ním se stahovala mračna. Hus se ukrýval na Kozím Hrádku a na Krakovci⁶⁷. Následující vývoj situace, který následoval, jistě všichni dobře známe. Už se totiž připravoval Kostnický koncil, kam měl být Hus pozván zásluhou Zikmunda Lucemburského⁶⁸, kde byl též později upálen.⁶⁹ Rok poté byl upálen Jeroným Pražský. Jediným úspěchem koncilu se stalo vyřešení papežského schizmatu. Novým a jediným papežem byl zvolen Martin V.⁷⁰

Po smrti Jana Husa se formulovaly husitské skupiny, které si vytvořily svůj vlastní program. Pro husity bylo důležité definovat své základní požadavky, a proto byly sepsány

⁶⁰ ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. *České země v evropských dějinách I*, s. 314.

⁶¹ LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*, s. 426.

⁶² Tamtéž, s. 435.

⁶³ Tamtéž, s. 342 - 343. PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého III*, s. 61-64.

⁶⁴ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého III*, s. 71.

⁶⁵ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437*, s. 68-69. PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého III*, s. 88-89.

⁶⁶ KALIVODA, Robert. *Husitské myšlení*, s. 55.

⁶⁷ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437*, s. 71.

⁶⁸ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 10.

⁶⁹ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437*, s. 73-74.

⁷⁰ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 10. ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. *České země v evropských dějinách I*, s. 316.

tzv. Čtyři artikuly pražské⁷¹, oficiálně vytvořené v červenci 1420. Vyhlášeny byly na Čáslavském sněmu.⁷² Mezi jejich cíle patřilo: svobodné hlásání slova božího, přijímání svátosti oltářní pod obojí způsobou, zákaz světského panování kněží a stavení a potírání smrtelných hříchů.⁷³ Znakem pro celé hnutí se stalo přijímání pod obojí a kalich.⁷⁴ Články byly postupně překládány a odesílány do ciziny, pro jejich snazší šíření, ačkoliv se na pozitivní ohlasy nedostalo.

Husitské skupiny se dělily na konzervativní, radikální a Pražané. Všechny tyto skupiny se průběhem let formovaly a zároveň odlišovaly, ve vztahu společenském, náboženském a další. Ani mezi nimi se to neobešlo bez různých válečných sporů, jelikož husitství nebylo jednolitým myšlenkovým politickým směrem.⁷⁵

Konzervativní směr nebo umírnění husité, byli většinou univerzitní mistři, kteří se formulovali v blízkosti Jana Husa či bohatá vysoká šlechta. Kladli si za cíl určitou touhu po autonomii na římské církvi a podávání z kalicha.⁷⁶ Zároveň kritizovali přijímání podobojí u dětí.⁷⁷ Umírnění husité byli úplným opakem od radikálních husitů, proti kterým často vystupovali, protože jim šlo, na rozdíl od radikálů, o nalezení nějakého kompromisu. Konzervativci dokázali snadno vycházet s katolickou stranou, ke které samozřejmě čas od času někdo přešel. Střed husitských stran představovali Pražané neboli Pražský městský svaz. Někteří po určitou dobu vyjadřovali sympatie vůči radikálům, později se přikláněli i k umírněným husitům. Centrem svazu bylo Staré a Nové Město pražské. Města spolu často spolupracovala, ač se též dostávala do sporů, čímž se svaz oslabil. Střed této strany tvořila střední městská vrstva. Mezi nejznámější představitele skupiny patřil Jan Želivský, Jakoubek ze Stříbra či Jan Rokycana, dokonce zde vystupoval Oldřich Vavák z Hradce.⁷⁸ Nejrazantnější skupinou byli radikálové, ti se velice odlišovali svým směrem husitství, měli své názory. Nesouhlasně vystupovali proti církvi, vojensky prosazovali Boží zákon. Venkovští radikálové bojovali za změnu eucharistie. Měla se stát jednodušší, prováděná kázáním, která by se držela Písma.⁷⁹ Členové skupiny se pyšnili vojenským a diplomatickým nadáním. Mezi známé

⁷¹ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V*, str. 252.

⁷² ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce II*, s. 95.

⁷³ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V*, str. 252.

⁷⁴ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce II*, s. 95.

⁷⁵ KEJŘ, Jiří. *Husité*, s. 79.

⁷⁶ LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*, s. 457.

⁷⁷ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce II*, s. 296.

⁷⁸ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437*, s. 146-148.

⁷⁹ LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*, s. 456-457.

představitelé patřili Václav Koranda⁸⁰, Jakoubek z Vřesovic, Jan Žižka z Trocnova, Prokop Holý. Zejména Koranda stál za ničením obrazů a soch, neuznával totiž úlohy spojených v otázce světců.⁸¹ Střed radikálů tvořila chudá vrstva a venkované. Centrum Hradce Králové patřilo orebitům, později, po smrti Žižky, sirotkům. Táboritům patřilo Hradiště hory Tábor. V otázkách víry, se s tábority nedalo vyjednávat. Jakoubek z Vřesovic byl v čele města Žatec a Louny, což byl další radikální svaz.⁸²

Václav IV. utrpěl porážku v červenci 1419, když se jeho snahy o mír mezi katolíky a kališníky nezdařily. Následkem toho byla obsazena novoměstská radnice a konšelé vyhozeni z oken, známá tzv. první pražská defenestrace. Problémové bylo nástupnictví nového krále, po smrti Václava IV. Novým králem měl být Zikmund Lucemburský. Katolická šlechta Zikmunda uvítala, ale husitská šlechta si však nárokovala podmínky na jeho přijetí. Jednalo se o povolení utrakvismu, který Zikmund zavrhl, a proto ho část společnosti neuznávala za krále.⁸³ Tímto vypukla husitská revoluce, ta skončila roku 1436, po vyhlášení Basilejských kompaktát. Češi se přidáním k husitství dostali do nevýhodné pozice, byli označeni za kacíře, protože se vzdalovali od katolictví. Odporem proti těmto kacírům měly být kruciáty. Husité se museli potýkat se zmíněnými válkami, ale i s mnoha zákazy, byli omezováni například v obchodních stycích.⁸⁴

Husitství je nejdůležitější historická událost, jež zapříčinila vrchol veškerých sporů v zemi, zasáhla každého. Nejdůležitější důvod husitské revoluce, měla být zejména náboženská reformace. Zrod husitství započal u stoupenců Jana Husa, konkrétně u Jakoubka ze Stříbra, kteří nesouhlasili s jeho upálením a vítali jeho vyřčenou pravdu. V Čechách se společnost rozdělovala, vyostřoval se spor mezi katolíky a utrakvisty. Země se rázem radikalizovala a dělaly se rozdíly mezi Pražany a tábority, o kterých jsem se zmínila výše. Husité⁸⁵, požadovali nápravu církve, jež se údajně odklonila od toho, co měla představovat, ale to už jsem několikrát zdůraznila.

⁸⁰ Tamtéž, s. 456.

⁸¹ LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*, s. 456-457.

⁸² Tamtéž, s. 472.

⁸³ BÍLEK, Jiří. *Zikmund Lucemburský, poslední velký císař středověku*, s. 122.

⁸⁴ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský I*, s. 3-5.

⁸⁵ LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*, s. 443.

6. Menhart z Hradce

6.1. Mládí a dospívání

O jeho dětství a mládí toho víme bohužel velice málo. Nejvíce informací máme z jeho působení v době husitské. Menhart z Hradce se narodil pravděpodobně v roce 1398 ve Velharticích. Vyrůstal v Českém Krumlově s Jindřichem z Rožmberka a Janem Švihovským z Rýzmburka.⁸⁶ S určitostí můžeme říct, že byl velice vzdělaný⁸⁷ a vojensky nadaný. Ačkoliv nevíme, kde studoval či rozsah jeho vzdělání, je možné, že základ mu byl poskytnut v Českém Krumlově. Po smrti svého otce, převzal zděděné statky a svůj zájem musel upírat jiným směrem nežli směrem k vzdělání. Po svém boku měl pořád své přátele, Oldřicha Vaváka a Oldřicha II. z Rožmberka.⁸⁸ Oženil se s Markétou z Walsee, s níž měl tři syny, Oldřicha, Jana a Jindřicha.⁸⁹ Pouze Oldřich ho přežil a později hájil zájmy svého otce, se kterým měl stejný názor na politiku a tehdejší situaci. Bližší informace k svatbě či narození potomků nemáme. Vrcholná fáze jeho života je zaznamenána mezi lety 1436-1449.

Nejvíce je zmiňován ve spojitosti s jeho náboženským vyznáním, byl synem příznivce reformního hnutí. Jelikož vlastnil mnoho statků na místech, kde působili táborité, nedovolil si, jakkoliv dávat najevo sympatie vůči katolictví. Jako podporovatel císaře Zikmunda, se později přidal k panské straně, pravděpodobně kvůli zlepšení situace v zemi a nastolení pořádků, které mohl udělat panovník s pevnou vládou. Ač bojoval proti radikálním husitům, uzavřel s nimi nakonec mír a stal se členem jejich tábořské obce.⁹⁰ Nikdy však nepatřil mezi radikální husity, nelíbilo se mu, jak se chovají a co způsobují, nejen ve smyslu politiky. Samozřejmě ho tyto problémy, na čí stranu se přiklonit, ovlivňovaly celý život.

Pokud se jedná o vztah Menharta s Oldřichem II. z Rožmberka, který byl jeho nejbližší přítel a spojenec, tak je poжил příbuzenský vztah, neboť Menhartova manželka, Marie z Walsee, s nimi byla též spojena. Oldřich se narodil roku 1403 a stal se kališníkem, pravděpodobně následkem výchovy a vlivem společnosti, které měl kolem sebe,

⁸⁶ Jan z Rýzmburka si vzal za ženu Annu z Hradce, příbuznou Menharta z Hradce. SCHEJBALOVÁ, Dominika. *Historie hradu Rabí*. (Bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2019, s. 18.

⁸⁷ Bohužel nevíme, kde studoval či jaké mu bylo poskytnuto vzdělání. Víme, že se uměl pohybovat v nejvýznamnějších místech společnosti, ačkoliv neuměl latinsky, protože mu na jednom sněmu s legáty, musel Jan z Příbrami tlumočit. ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české V*, s. 583.

⁸⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 167.

⁸⁹ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 78.

⁹⁰ BAUER, Jan, *Kdo po Žižkovi?*, s. 141.

především matka a poručník Čeněk z Vantenberka.⁹¹ Následkem činů radikálních husitů, kteří ničili kostely, obrazoborectví, se rozhodl, že se obrátí na katolickou víru. Stalo se tomu roku 1420, kdy zakázal na svých statcích husitské učení, později proti radikálním husitům ostře vystupuje.⁹² Menhart však svoje vyznání nezměnil a nadále zůstal kališníkem. Je tedy jasné, že měl přátelé mezi husity a katolíky, a proto se snažil o to, aby si ani jednu stranu proti sobě nepopudil.

V následujících podkapitolách, se pokusím časově zmapovat Menhartovy jednotlivé kroky a úkony.

6.2. Začátek Menhartovo působení 1420-1430

Od roku 1420, je Menhart zmiňovaný zejména jako majitel či správce držav a jednotlivých vesnic, na které většinou útočili husité. V této spojitosti je Menhart zmiňován s Kamenicí nad Lipou, kterou měl ve svých rukou, ačkoliv se neví, kdy přesně ji získal. Jelikož ještě na přelomu srpna a září roku 1420 byla chráněna tábořskými bojovníky.⁹³

V létě roku 1421 se dostal Menhart z Hradce do sporu s Janem Žižkou z Trocnova. Žižka totiž v této době obléhal podruhé hrad Rabí. Hrad byl brzo opraven, po předchozím Žižkově obléhání z roku 1420. Jan Švihovský z Rýzmburka, tehdejší majitel hradu a zarytý katolík, vyjádřil prosbu o pomoc, Menhart se nezalekl a svému příteli přispěchal na pomoc. Z tohoto obléhání nemáme bližší informace, protože je tato událost zastíněna zraněním Žižky, který zde přišel k poranění druhého oka. Hrad však husité dobyli a Menharta zajali. Byl vězněn na Příběnicích⁹⁴, spolu s Bohuslavem ze Švamberka.⁹⁵ Bohuslav vlastnil od roku 1420 vesnici Plánici, kterou získal od krále Zikmunda.⁹⁶ Vězněný nebyl dlouho, jelikož Menhart patřil mezi kališníky, bylo mu umožněno vězení

⁹¹ KUBÍKOVÁ, Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 24-25.

⁹² HÁJEK, Václav z Libočan, *Kronika česká*, s. 569.

⁹³ ŠMAHEL, František, *Husitské Čechy*, s. 179.

⁹⁴ SCHEJBALOVÁ, Dominika. *Historie hradu Rabí*. (Bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2019, s. 35.

⁹⁵ Bohuslav ze Švamberka byl nepřítel husitů a několikrát bojoval proti Žižkovi. Jelikož nikdo nejevil zájem o jeho propuštění, rozhodl se konvertovat a přijmout kalich. ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: život a doba husitského válečníka*, s. 353-354.

⁹⁶ Bohuslav před svojí smrtí určil Příbík z Klenové jako poručníka svého majetku, získal tedy i Plánici, která byla připojena do roku 1436 k městu Klatovy, tím pádem spadala pod správu Tábořské strany. Po roce 1454 byla Plánice ve vlastnictví Zdeňka ze Šternberka, jenž si prosadil svobodu pro obyvatele. Od roku 1466 byla vesnice obsazena Jindřichem, synem Jiřího z Poděbrad, jelikož Zdeňk ostře vystupoval proti králi. *Kronika města Plánice 1924 – 1949*.

https://www.portafontium.eu/iipimage/30460216/soap-kt_00885_mesto-planice-1924-1949_0110?x=36&y=277&w=537&h=202 Vyhledáno 8. 5. 2021

opustit. Nejspíše se tomu dělo i z toho důvodu, že se vyjasnily vztahy mezi Menhartem a Janem z Rýzemberka. Nešlo o Menhartovu nenávist vůči husitům, ale snažil se pomoci příteli.⁹⁷

19. září 1423 obsadil Jan Hvězda z Vicemilic Telč⁹⁸, událo se tak na přičinění Jana Žižky. Telč vlastnil Jan mladší z Hradce, strýc Menharta. Ačkoliv se to neví jistě, Menhartovo vojsko dokázalo Jana Hvězdu odtáhnout směrem k Horní Cerekvi a Pelhřimovu.⁹⁹ Hvězda svým útokem opět ukázal své velitelské dovednosti, čímž získal od Žižky odměnu, v podobě svěřeni pozice hradeckého hejtmana. Další zmínka z roku 1423 pochází ve spojitosti s územím Počátek. Na podzim téhož roku se vracelo vojsko táboritů zpět do Tábora, Menhart dokázal toto vojsko obrátit na Pelhřimov. Počátky hrály důležitou roli v husitských válkách. Roku 1425 podobné vojsko zaútočilo na Počátky, jádro města se ochránilo, ale jeho předměstí bylo zničeno. Menhart městu daroval privilegium, možnost postavení nových hradeb s příkopem, stalo se tomu roku 1439.¹⁰⁰ Menhart toto město získal roku 1421 od svého bratrance, Oldřicha Vaváka mladšího.

24. dubna 1424 je sepsána smlouva o příměří, jedná se o ucelenou představu o územním a personálním rozdělení táborského svazu. Této smlouvě předcházelo příměří z 10. února 1424 táborského svazu s plzeňským landfrýdem. Jednalo se o napjatou situaci mezi Žižkou a Svatohavelskou aliancí, které se nelíbily válečné útrapy a liturgické praktiky táboritů. Přibližně mezi únorem, dubnem a zářím se neodehrály větší změny, pouze nahrazení Menharta z Hradce, Heřmanem z Landštejna. Menhart se totiž ke „Starému“ Táboru připojil na rozhraní roku 1423-1424. Tyto kroky učinil, aby mohl své državy nadále rozšiřovat.¹⁰¹

Od roku 1425 Menhartův vliv velmi rychle roste, tento vliv je znát v období kolem Lipan, kdy s sebou strhl své sousedy, včetně Arnošta z Leskovce¹⁰² a vtrhl do vozové hradby bratrstev.¹⁰³ Na scénu se opět vrací Kamenice nad Lipou. Po uzavření tzv. Vožického míru, uzavřeného mezi kališníky a katolíky, do kterého nebyl Menhart s Oldřichem přijati.¹⁰⁴ Tábor si stále uplatňoval na město nároky, 17. ledna vojsko

⁹⁷ JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 78.

⁹⁸ ŠMAHEL, František. *Tábor I.: Od počátku osídlení do roku 1452*, s. 153.

⁹⁹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 175.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 176.

¹⁰¹ ŠMAHEL, František. *Tábor I.*, s. 154-155, 162.

¹⁰² Arnošt, držitel Humpolce a Cerekve, se brzy přidal k Táboru. S Menhartem měl blízký vztah, po jehož boku bojoval nejen u Lipan, ale i u Tachova.

¹⁰³ ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy*, s. 233.

¹⁰⁴ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 175.

porazilo Menharta a zmocnilo se hradu, ačkoliv hrad získal o několik měsíců zpět.¹⁰⁵ Při obléhání byl Menhart zajat a odvezen do Tábora. Jeho situace nebyla nejlepší, protože se spojil se žoldáky z Jihlavy, ale měl štěstí a podařilo se mu utéct. Husité mu za trest vypálili jeho panství, přičemž se jejich řádění obrátilo na město Počátky, o kterém jsem se zmínila výše.¹⁰⁶

Dalšími kroky bylo příměří mezi Prokopem Holým a Menhartem. Útoky ze strany radikálních husitů byly stále časté. Předcházet tomu, jak jsem uvedla, tzv. Vožický mír, sjednaný roku 1425, přestože do tohoto míru Menhart nebyl zapojen. Dělo se tomu tak, protože se Menhart připojil na stranu Oldřicha z Rožmberka, který měl velké spory s radikálními husity.¹⁰⁷ Menhart byl donucen se přidat na stranu táboritů, s ním i další páni z nižší šlechty.¹⁰⁸ I když byl k tomuto kroku donucen, snažil se o správné jednání, aby proti sobě nepopudil katolickou či kališnickou stranu, ač se podle Františka Teplého později zapřísáhl, že nebude podporovat Zikmunda Lucemburského.¹⁰⁹ V té době se k tábořské straně hlásilo mnoho dalších šlechticů, pravděpodobně ze strachu ztráty držav. Jejich državy se nacházely v blízkosti strany a mohly o ně kdykoliv přijít. Být členem tábořské strany, splňovalo určité výhody, například tažení do dalekých cest, což vyhledávalo mnoho mužů atd.¹¹⁰

17. dubna 1427 nastal v Praze převrat, kdy město obsadili radikální husité¹¹¹, jimž se jejich vliv zvýšil, a konzervativní husité byli sesazeni. Během převratu byl zajat kníže Zikmund Korybut spolu s univerzitními konzervativci, kteří Korybuta podporovali.¹¹² Ti, co byli z Prahy vyhnáni, našli útočiště na statcích husitské šlechty, tak tomu bylo i u Menharta¹¹³, který nadále s tábority spolupracoval. Uprostřed léta obléhali křižáci město Stříbro. K městu přispěchaly na pomoc husitské posily, mezi nimi se nachází i noví spojenci tábořské strany, Menhart z Hradce a Arnošt z Leskovce. Neúspěšné obléhání města křižáky popudilo a odtáhly na Tachov, tam už k žádnému boji nedošlo. Přes pokus kardinála Beauforta čelit husitům, jeho vojsko raději uteklo.¹¹⁴ Město, které zůstalo napospas husitům, padlo.

¹⁰⁵ ŠMAHEL, František. *Tábor I.*, s. 162.

¹⁰⁶ JURÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 78.

¹⁰⁷ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 175.

¹⁰⁸ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 48.

¹⁰⁹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 177.

¹¹⁰ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 48.

¹¹¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy IV*, s. 354-365.

¹¹² ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 170.

¹¹³ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 80.

¹¹⁴ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 171.

Rozpory mezi Zikmundem a husity se nadále prohlubovaly, nejvíce to bylo znát na sněmu, svolaném v Prešpurku 4. dubna 1429.¹¹⁵ Zikmund Lucemburský si uvědomoval, že nejde válčit na více stranách a nemít žádný výsledek. Byl si dobře vědom s dalšími katolíky, že Menhart jako jediný je schopný komunikovat s Prokopem Holým, který sám naznačil, že by za určitých podmínek souhlasil se smírem. Proto byl na sněm zvolen Menhart¹¹⁶ a Prokop, jako vůdci husitské strany a zástupců Prahy.¹¹⁷ Po boku Zikmunda stál Albrecht Habsurský. Z dalších významných předáků katolické šlechty byl účasten Oldřich z Rožmberka, Jan z Opočna či páni z Rýzmburka.¹¹⁸ Husité navíc museli uvažovat, že pokud budou chtít dále propagovat svůj program, je třeba vycházet s králem. Postoj husitů přednesl Petr Payne, který ve své řeči nabídl Zikmundovi českou královskou korunu, což ovšem Zikmund nemohl přijmout, jelikož by přišel o nárok císařské koruny.¹¹⁹ Bohužel ani jedna strana nebyla ochotna ze svých požadavků slevit, a proto bylo případné usmíření znemožněno. Zikmund byl však ostražitý a počítal s možností, že s husity bude nadále jednat v Praze.¹²⁰

6.3. Menhartovo působení 1430-1435

Další zmínky o Menhartovi máme z roku 1430, kdy se mělo konat jednání v Norimberku, které se však neuskutečnilo. Na jednání se měl objevit Hynce Ptáček z Pirkštejna, Smil Holický ze Šternberka, a další. Zde můžeme vidět, jak Menhartův vliv v politice rapidně rostl, a to se ještě nenacházel na samém vrcholu, jež ho teprve čekal. Menharta totiž bez ustání následovala šlechta, která mu důvěřovala.¹²¹

Po několika neúspěšných taženích, se katolíci rozhodli s husity konečně vyjednávat a domluvit přijatelnou dohodu a vyřešení české otázky, ke které mělo dojít na basilejském koncilu. Basilejský koncil probíhal mezi lety 1431-1445. V roce 1431 vyhlásil proti Čechům opětovnou neúspěšnou křížovou výpravu, která dopadla dobře ve prospěch Prokopa Holého. Vojsko kardinála Ceasarina, před samotným střetem u Domažlic a Kdyně, uprchlo. Členové výpravy, kteří se měli odebrat do Basileje, byli zvoleni na zemském sněmu v Kutné Hoře. Hlavním představitelem výpravy byl Prokop Holý, Vilém

¹¹⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 419.

¹¹⁶ z ŘEZNA, Ondřej. *Husitská kronika – Dialog o českém kacířství*, s. 246.

¹¹⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 419.

¹¹⁸ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 182.

¹¹⁹ BAUER, Jan. *Kdo po Žižkovi?*, s. 60.

¹²⁰ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 159.

¹²¹ PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*, s. 92.

Kostka z Postupic a Menhart z Hradce. Menhart však spolu s Přibíkem z Klenové¹²² a zástupcem moravských kališníků Václavem Strážnickým, rezignoval jako člen husitského poselstva, jež se mělo vypravit do zmíněné Basileje roku 1432.¹²³ Husitský trojblok (táborité, sirotci a Pražané) měli obrovskou převahu a každý si měl zvolit svého představitele.¹²⁴ Husité se drželi svého programu a dále obhajovali čtyři artikuly. Bohužel se akorát ukázalo, jak jsou husité nejednotní, ačkoliv se Prokop Holý snažil o jednotné působení.¹²⁵ V průběhu jednání v roce 1433 se ukázalo, že svůj program pravděpodobně neprosadí. Jednání vévodila radikální a střední strana husitská. Postupem času těmto stranám docházely finance, vyjednali si proto dohodu, aby sněm pokračoval v Praze. Do Prahy se vydalo deset koncilních legátů, kteří měli vyjednat právě danou dohodu. Jak jsem zmiňovala výše, v Basileji figurovaly zejména husitské strany radikální a střední. Legáti tedy netušili, že se setkají se stranou umírněných husitů, kteří mají blízký vztah s katolictvím a jsou ochotni dělat ústupky, s nalezením vhodného kompromisu. Menhart, představitel umírněných husitů, měl s legáty dobrý vztah¹²⁶ a bylo jasné, že jejich jednání bude kvalitnější a rychlejší.¹²⁷ Návrhy Menharta a umírněných husitů nedokázal přijmout Jan Rokycana, kterého tento vývoj situace pobouřil, jelikož prosazoval svůj vlastní návrh. Legáti však důrazně podotkli, že koncil je ochotný povolit kalich, ale pod podmínkou, že husitská strana odstoupí od ostatních článků.¹²⁸ Šlechta v té době nebyla schopna přijmout dané podmínky, a proto se dohodlo další jednání v Basileji, kam se měli odebrat dvě delegace. Od těchto událostí se odvíjel následující vývoj situace, zejména v obležení Plzně a bitvy u Lipan.

Radikální husité byli natolik pobouřeni vývojem situace¹²⁹, že se rozhodli obsadit Plzeň, katolické město a střed západočeského landfrýdu.¹³⁰ Neúspěšný boj o Plzeň probíhal od roku 1433-1434. Plzeňští věděli o budoucím obléhání, a proto se zásobili potravinami. Legáti si byli jisti s negativním vývojem mise, jejich povolením přijímání kalicha, bez poskytnutí pomoci Plzni a neshody v otázce zabraných církevních statků. Zasáhnout mohl jedině Zikmund, ten na podzim zavítal zpátky na koncil. O otázce

¹²² Šlechtic, bojující na straně táboritů. Později přešel na umírněnou kališnickou stranu k Menhartovi, s kterým oblehl hrad Lopatu. Uzavřel několik spojení s Oldřichem z Rožmberka.

¹²³ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české V*, s. 565.

¹²⁴ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křížovatka*, s. 32.

¹²⁵ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 203.

¹²⁶ Tamtéž, s. 206.

¹²⁷ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české V*, s. 583.

¹²⁸ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 174.

¹²⁹ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křížovatka*, s. 82.

¹³⁰ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 175.

církevního majetku se jednalo na tzv. svatotrojickém sněmu, konaném v červnu a v červenci 1433. Dalším tématem sněmu byla redukce čtyř artikul.¹³¹ V případě Menharta z Hradce, který se přidal k revoluci později, se nikdy neobohatil církevními statky.

Svatomartinský sněm¹³², konající se v listopadu v Praze, měl vyřešit situaci s obléháním Plzně a probíhajícími koncily v Basileji. Jan Palomar navrhl tzv. kompakтата, umírněný program čtyř artikul. Problém nastal v momentě, kdy tento návrh zamítli radikálové, ale umírnění kališníci se netajili tím, že by jej přijali.¹³³ Menhart, účastník se sněmu, byl v plném znění pro kompakтата. Následujícím cílem pro Menharta bylo navrácení země do původního stavu před husitskými válkami. Dokonce měl na sjezdu dlouhou řeč¹³⁴, kde svoji zemi obhajoval a urputně naléhal na nápravu. Husitská šlechta tedy využila sporů v zemi a převzala chod země do svých rukou. Byl zvolen zemský správce, Aleš Vřešťovský z Rýzemberka¹³⁵ a jeho dvanáctičlenná rada¹³⁶, která měla být správci při ruce.¹³⁷ Ačkoliv byl zvolen zemský správce, bylo nadmíru jasné, že hlavní slovo bude mít Menhart spolu s Oldřichem z Rožemberka.¹³⁸ Členem rady měl být Menhart, ale i Hynce Ptáček z Pirkštejna, další zajímavá osobnost tohoto období.¹³⁹ Menhart a Ptáček spolu do roku 1437 spolupracovali, dokonce se shodli v otázkách světské politiky. Menhart v Ptáčkovi viděl silného spojence, a proto jeho skupina bezmezně podporovala Ptáčka, aby mohl být ve vladařské radě, vytvořené na husitském sjezdu. Vytvořením rady se ale mohl objevit odpor radikálních husitů. Proto vstoupil Ptáček do vznikající panské jednoty roku 1434, která měla zabránit velkým krokům radikálních husitů, v jejímž čele stál opět Menhart.¹⁴⁰ Menhart totiž pracoval na ochromení radikálního husitství a likvidaci polních vojsk.

Mezitím Basilejský koncil pověřil Jana Palomara, aby finančně podpořil Plzeň. Během jednání získal Přibíka z Klenové, který dopravil do Plzně sedm set měřic obilí.¹⁴¹ Později

¹³¹ ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy*, s. 299-300.

¹³² AČ III, s. 412-415.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=794&page=412&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 9. 2. 2021

¹³³ ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy*, s. 301.

¹³⁴ MACEK, Josef. *Prokop Veliký*, s. 181.

¹³⁵ PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*, s. 96.

¹³⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 607.

¹³⁷ HLAVÁČEK, Ivan. Husitské sněmy, In: Sborník historický IV, s. 71-109.

¹³⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 179.

¹³⁹ Ptáček si vzal dceru Oldřicha Vaváka, Annu. Anna byla svěcenkyní Menharta, který měl na starosti i její věno, po smrti jejího otce. Bohužel nemáme více podrobností z tohoto svazku. ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 21. SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky, tvrze IV*, s. 39.

¹⁴⁰ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 23.

¹⁴¹ BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 317-318.

byl Palomar uspokojen příslibem vojenské výpomoci Plzni od odpadlíků tábořské strany. Menhartovi mělo být poskytnuto osm tisíc dukátů, aby sehnal vojsko a též pomohl Plzni.¹⁴² Přibližně v této době, někdy v dubnu, Menhartovo vojsko rozprášilo jeden ze zásobujících oddílů u Horažďovic.¹⁴³ 6. května 1434 se panské jednotě podařilo dobýt Nové Město pražské, které bylo obsazeno radikálními husity.¹⁴⁴ Samozřejmě nebude nikterak překvapující, že v čele opět stál Menhart z Hradce spolu s dalšími pány. Po této situaci Praha padla do rukou umírněných husitů a katolíků, ti argumentovali tím, že se tomu dělo pro nastolení pořádku v zemi. Radikální husité nechali obléhání Plzně a vypravili se vyřešit spor mezi katolíky spolu s umírněnými husity. Dozvukem této „demonstrace“, se 30. května¹⁴⁵ odehrála slavná bitva u Lipan.

Bitvu u Lipan nemusím nikterak představovat, zajímavým je pro nás pouze postavení Menharta a jeho následující vývoj politické situace. Menhart bojoval na straně panské skupiny¹⁴⁶, s ním tam byl i jeho přítel Oldřich z Rožmberka či Hynce Ptáček z Pirkštejna¹⁴⁷, kteří zvítězili nad Prokopem Velikým.¹⁴⁸ Jejich vynikající strategií a taktikou si tímto získali ohromnou autoritu. I v tomto ohledu můžeme vidět, že měli volnou ruku a byli ze strany katolické koalice respektováni.¹⁴⁹ Taktika vozové hradby a simulovaného ústupného manévru ze strany umírněných husitů a katolíků, rozhodlo o výsledku bitvy v jejich prospěch. Za ústupným manévrem stál Diviš Bořek z Miletínka, jenž vylákal radikální husity ukryté ve vozové hradbě.¹⁵⁰ Porážkou radikálních husitů skončil mnoholetý svár mezi oběma stranami, z důvodu prosazení náboženské tolerance.¹⁵¹ Ti, co přežili, byli buď zajati (Jan Roháč z Dubé), propuštěni (sedláci) či zabiti. Dělo se tomu tak, aby nedošlo k žádné obnově radikální strany, ačkoliv Roháč nadále prosazoval husitský program a cíle husitské revoluce. Jen upřesním, že se jednalo o válku domácí, nikoliv o válku sjednocených vojsk Čech proti vnějšímu nepříteli.

Po bitvě se započalo jednání politického a diplomatického rázu. Zikmundovi ostatní slíbili věrnost a mělo dojít ke konečné dohodě mezi církví a husity. Chýlilo se ke sněmu

¹⁴² TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 633-635.

¹⁴³ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 215.

¹⁴⁴ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 24. ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437*, s. 96.

¹⁴⁵ SLČ, s. 88. [Filozofický ústav AV \(cas.cz\)](http://filozoficky.ustav.av.cas.cz) Vyhledáno 12. 2. 2021

¹⁴⁶ TOMAN, Hugo. *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, s. 373, 377-379.

¹⁴⁷ MACEK, Josef. *Prokop Veliký*, s. 189.

¹⁴⁸ BAUM, Wilhelm. *Císař Zikmund*, s. 303.

¹⁴⁹ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 174.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 188-190.

¹⁵¹ ČORNEJ, Petr, BĚLINA, Petr. *Slavné bitvy naší historie*, s. 81-82.

probíhajícího v Řezně. Do Řezna se vypravila delegace čítajících 400 lidí¹⁵², mezi nimiž byl Menhart, Ptáček, Václav Strážnický z Kravař, Jan Rokycana a další.¹⁵³ Došlo zde také k formálnímu smíření Oldřicha z Rožmberka s Menhartem¹⁵⁴, o jaký spor mezi nimi přesně šlo, nevíme. Pravděpodobně závist a nelibost sledování růstu politické moci Menharta. Smír měl hlavně politický ráz, neboť tímto činem souhlasili s přijetím kompaktát. Zikmund a Menhart se přikláněli ke koncilnímu stanovisku.¹⁵⁵ Ačkoliv byly nastoleny hlavní body poselstva, situace jasně naznačovala, že k žádnému definitivnímu rozhodnutí nedojde. Proto se Menhart a jeho bližní na konci srpna odebrali na Moravu. Dne 9. září 1434 proběhlo v Brně jednání s moravskou šlechtou a Albrechtem, Zikmundovým zetěm, o uzavření landfrýdu na pět let, tím se moravská šlechta vydala na samostatnou cestu.¹⁵⁶ Mělo dojít k obnově všech institucí zemského práva, spolu s pomocí dobýváním a navrácením hradů původním majitelům.¹⁵⁷ Převaha církevní otázky se odrazila na dalším sněmu, konajícím se v říjnu, jednalo se o svatohavelský sněm. Na sněmu se dále řešily otázky požadavků na koncil.

Menhart se v červnu 1435 objevuje na dalším sjezdu v Brně.¹⁵⁸ Společnost mu dělali katoličtí páni, husitská šlechta, zástupci koncilu a další. Mezi významnými jmény se nacházel Oldřich z Rožmberka, Albrecht Habsburský, Hynce Ptáček z Pirkštejna, Jakoubek z Vřešovic či Bedřich ze Strážnice,¹⁵⁹ ten přijel, aby navázal kontakty s Menhartem a Oldřichem. Zde už se figuroval mladý Jiří z Poděbrad.¹⁶⁰ Zikmund se připojil o několik dní později.¹⁶¹ Bedřich, „zemský škůdce a jeden z nejhorších“, se později dostává do sporu s Vilémem Kostkou z Postupic, čímž pro něj sněm skončil. Sněmu bylo přikládáno více šancí než kdykoliv jindy, protože všichni věřili ve vytvoření dohody. Zajímavým počinem na sjezdu byla opět dvojice Menharta a Ptáčka. Když se začal řešit církevní spor, oni dva měli hrát role prostředníků. Bylo třeba uklidnit situaci, zároveň se museli snažit vysvětlit legátům, že je třeba z jejich strany víc prostoru, aby nedošlo k ohrožení Zikmunda a jeho trůnu. Oba zároveň využili možnosti podílení se na

¹⁵² ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 26.

¹⁵³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 651.

¹⁵⁴ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 182.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 26. KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 182.

¹⁵⁷ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce III*, s. 298-299.

¹⁵⁸ BAUM, Wilhelm. *Císař Zikmund*, s. 318.

¹⁵⁹ BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce II*, s. 188-191.

¹⁶⁰ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 185. ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 31. ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 226.

¹⁶¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 676.

volbě arcibiskupa.¹⁶² Jenže situace byla nadále velice napjatá a nic nemělo východisko. Legáti nechtěli přijmout do kompaktát dodatky, které se ujednaly na svatohavelském sněmu, a odmítali jednat bez přítomnosti Zikmunda, který o tom věděl. Zároveň si legáti uvědomovali, že nemůžou Zikmunda a jeho požadavky odbýt, jelikož potřebovali jeho podporu. Hlavní zlom nastal na začátku července, Zikmundovi došla trpělivost a vstoupil do střetu sporu mezi katolické a husitské teology. Tento tah byl správný, jelikož mu legáti začali vycházet vstříc. Zikmund v tomto období slíbil podmínění kalicha, stalo se tomu 6. ledna 1436 ve Stoličném Bělehradě, kdy vydal majestát poskytující záruku předem daných požadavků.¹⁶³ V červenci Menhart vyslovil, že podporuje se Zikmundem k formulí přijetí kompaktát dodatek, legáti samozřejmě nesouhlasili. Později byl přijat jednoduchý návrh přiznání s tím, že další požadavky splní u koncilu císař.¹⁶⁴ V srpnu koncilní legáti vyplatili finanční odměnu, jež měla zaručit jejich negativní přístup vůči táboritům. Menhartovi a Oldřichovi bylo vyplaceno 600 zlatých, Ptáček dostal 400 zlatých a Aleš Holický ze Šternberka 300 zlatých.¹⁶⁵ Jak jsem zmiňovala výše, Zikmund byl již ochoten přijmout jakékoliv podmínky, aby mohl být co nejdříve přijat za českého krále, a tak například souhlasil i s volbou, že se 21. října 1435¹⁶⁶ Jan Rokycana stane pražským arcibiskupem. Spolu s ním byli zvoleni dva sufragáni.¹⁶⁷ Rokycana byl volený šlechtou, ale nikdy neuznaným papežem, čímž byl znát nesouhlas legátů. Nejenže se objevoval rozkol mezi koncilem a Zikmundem, který sliboval každé straně něco, v tomto období se setkáváme s prvními trhlinami ve spojení Menharta a Ptáčka. Menhart důrazně stál za tím, co Zikmund v Brně Čechům slíbil, nesouhlasil s tím, že by to císař odvolal.

V srpnu 1435, se odehrála bitva u Křeče¹⁶⁸, která je považovaná za poslední bitvu husitských válek. Jednalo se o střet mezi Oldřichem z Rožmberka a tábority. Při této bitvě, utrpělo tvrdé jádro Tábora velkou porážku a ztrátu Lomnice nad Lužnicí a

¹⁶² ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 31.

¹⁶³ ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka*, s. 212. KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 188, 196.

¹⁶⁴ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 190.

¹⁶⁵ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 191. ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 31.

¹⁶⁶ SLČ, s. 90. URBÁNEK, Rudolf. *Husitský král*, s. 20.

¹⁶⁷ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 32.

¹⁶⁸ TECL, Rudolf. *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*. In: Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí, s. 153-187.

https://rukovet.cms.flu.cas.cz/static/Odkazy_upload/HT_09_1986-1987.pdf?fbclid=IwAR1V9GWYFtxxkP0HjINxCgXaoyDZFuwq7z1vZjv88YvhRVUY9R0Qv0zaUs

Vyhledáno 20. 02. 2021

Kamenice nad Lipou. Na straně Rožmberka nevystupoval nikdo jiný než Menhart z Hradce.

6.4. Vrcholná fáze Menhartova života 1436-1439

Nyní se dostáváme do vrcholné fáze Menhartova politického života. V těchto letech vidíme, jak vzrůstal Menhartův vliv ve vysokých místech, a hlavně jeho diplomatické postavení, též stal se nejvýznamnějším českým šlechticem. Zároveň nám tato vrcholná fáze dokáže přiblížit a pochopit, co se všechno odehrálo v roce 1448 a ucelit informace o spojitosti Menharta s Velharticemi.

Nejbližší zmínky o Menhartovi máme z léta 1436. Samozřejmě byl přítomen při vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě 5. července, tím se uzavřel dlouholetý problém mezi husity a římskou církví. Ti, co se rozhodli přijímat kompaktáta, byli přijati zpět do římské církve.¹⁶⁹ Ale ještě předtím byl Menhart v kontaktu s Bedřichem ze Strážnice, který ho prosil o samostatné přijetí u císaře za táboorskou delegaci. Menhart Bedřichovi vyhověl, nečinil to však z dobrého úmyslu vůči němu, ale z vidiny politické výhody, které by mu plynuly uzavřením prostřednictvím Zikmunda s Tábořem. 5. června vjeli táboři po boku Menharta z Hradce do Jihlavy.¹⁷⁰

14. srpna nastal v životě Menharta důležitý zlom, na jihlavském náměstí došlo k přijetí Zikmunda za českého krále. Zikmund přivezl na tuto slavnost korunní archiv a korunovační klenoty. Nejenže mu Menhart poděkoval za opatrování svatováclavské koruny¹⁷¹ i dalších klenotů, ale slíbil mu věrnost jménem celé kališnické šlechty. Neopomněl apelovat na to, aby Zikmund splnil vše, co slíbil, tedy potvrzení veškerých privilegií a svobody po vzoru svých předchůdců.¹⁷² Po jeho boku nesměl chybět Hynce Ptáček z Pirkštejna, či Aleš Vřešťovský z Rýzemberka.¹⁷³ Zajímavé je, že nebyl přítomen Oldřich z Rožmberka, jehož Zikmund několikrát vyzýval ve Stoličném Bělehradě, k jednání v Jihlavě. Menhart si na Oldřicha později též stěžoval, protože přepadal jeho lid a chtěl proto z Jihlavy odjet.¹⁷⁴ Z měst přísahu vykonaly také Domažlice, Klatovy a Sušice.

¹⁶⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*, s. 676.

¹⁷⁰ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 229.

¹⁷¹ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 187.

¹⁷² KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 207.

¹⁷³ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 35.

¹⁷⁴ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 203-204.

Z vydání privilegia se tvořily otázky majetkoprávní, například co se bude dít s Moravou. Zikmund argumentoval, že Morava je zárukou věna Albrechtovy dcery. Ten s tím souhlasil a odmítnul se Moravy vzdát. A tak se i stalo, Morava byla vyňata z bezprostřední vlády Zikmunda. Byl však ochotný vrátit Budějovice, ale pouze v případě, že se hejtmánem stane Oldřich z Rožmberka nebo Menhart z Hradce.¹⁷⁵

Po téměř třiceti letech přijíždí 23. srpna 1436 do Prahy král, spolu s ním i jeho choť Barbora Celská. Příjezd byl zahalen podmínkou králova doprovodu. Zikmund chtěl do Prahy pouze za doprovodu legátů basilejského koncilu. Proto jim zajistil bezpečnostní glejty. Aby byli legáti bezpečně dopraveni, dělal jim doprovod Menhart z Hradce, jenž je vedl do Prahy oklikou a ubytovával je na hradech jeho přátel. Tam měli legáti přijmout Jana Rokycanu a diskutovat s ním o kalichu.¹⁷⁶

Ač jméno Menhart z Hradce něco znamenalo, všechna následující politická, válečná a diplomatická jednání finančně vyčerpala pány z Hradce.¹⁷⁷

V průběhu září se řešil spor mezi Rokycanou a legáty. Opět zde můžeme vidět postavení Menharta, na kterého se Zikmund obrátil a chtěl po něm radu, jelikož mu legáti kritizovali průběh mše místního duchovenstva. Ve stejné době se řešila dohoda Zikmunda a Bedřicha ze Strážnice, dříve, než se spojí s odbojným městem. V jednání o politických otázkách byl ke sjednání úmluvy pověřen Oldřich z Rožmberka, nikoliv Menhart, který byl prostředníkem v předchozím jednání, možná toto byl důvod, proč nebyl opět do této pozice zvolen.¹⁷⁸

Dne 5. října, je pro Menharta zlomový, předák konzervativního křídla husitů, získal svojí největší politickou roli. Zikmund Lucemburský ho jmenoval nejvyšším purkrabím království, tím byla v zemské vládě mírná převaha utrakvistů. Menhartovi připadl tedy nejvýznamnější zemský úřad, kdy měl zastupovat funkci panovníka v případě jeho nepřítomnosti. Tato situace nastala v červenci 1437, Zikmund odjel do Chebu a správu království svěřil do rukou Menharta a své manželce, královně¹⁷⁹ Barboře Celské.¹⁸⁰ V říjnu slábně vztah Menharta s Ptáčkem. Jejich spojenectví definitivně skončí na konci

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 206.

¹⁷⁶ Filibert z Montjeaux, biskup v Countances, barcelonský arcijáhen Jan Palomar, děkan v Tours Martin Berruer. ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 190. KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 208.

¹⁷⁷ JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 79.

¹⁷⁸ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 215-216. ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 229.

¹⁷⁹ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 40. TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy VI*, s. 17. KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 231-232.

¹⁸⁰ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 244.

roku 1437, kdy nastane problém s volbou nového krále. Ptáček si dokonce našel za Menharta náhradu, měl jim být zemský správce Aleš Holický ze Šternberka.¹⁸¹ Chřadné i vztah Oldřicha z Rožmberka a Zikmunda. Oldřich se odmítá zapojit do chodu dvora a později se dostává do problémů majetkových sporů.¹⁸²

V červenci 1437, jak jsem zmiňovala výše, odjel Zikmund do Chebu, aby vyjednával o svém nástupci, patrně tušil, že se blíží jeho smrt. Později si tam nechal předvolat Menharta z Hradce. Vyjednávali o nástupnictví ve prospěch Albrechta Habsburského.

Na začátku září¹⁸³ téhož roku, nechal Zikmund odvézt z Prahy korunovační klenoty. Bohužel opět nemáme bližší informace, za jakých podmínek a situace k tomu došlo. Zemské svátosti a korunní archiv byly přemístěny na Karlštejn. Odpovědnost za tyto cenné poklady přešla česká země. Na starost je měl Menhart z Hradce, nejvyšší purkrabí, de facto hlava zemské vlády. Menhart se tak stává karlstějnským a pražským purkrabím. Musel však složit přísahu a slíbit, že své povinnosti bude vykonávat „*právě a věrně*“.¹⁸⁴ Zde můžeme vidět počátek zdvojeného obsazování úřadu karlstějnského purkrabího příslušníkem vyšší a nižší šlechty.¹⁸⁵ Tímto postavením, Menhart získal prakticky neomezenou moc, jelikož byl později nejvyšším purkrabím i v době interregna. Hrad využíval k věznění různých kališnických odpůrců Albrechta Habsburského, konkrétně tomu bylo na konci ledna 1438.¹⁸⁶

V září se však vůči Zikmundovi přiosvětila situace, Ptáčkovi nařídil, aby zasáhl proti radikálním husitům, zejména skupině Jana Roháče z Dubé. Radikální husité nesouhlasili s uznáním kompaktát a neuznávali Zikmunda jako krále. Zasáhnout měl právě Ptáček, kterého Zikmund pověřil situaci vyřešit. Následkem bylo dobývání Sionu a poprava Roháče s jeho skupinou na Staroměstském náměstí. Od šlechty se na Zikmunda snesla vlna nevole. Rozhodl se proto utéct do Uher a prozatímně předal správu země a království do rukou Menharta z Hradce, Oldřicha z Rožmberka, Aleše Holického ze Šternberka, Petra z Michalovic, Hanuše z Kolovrat a Jana ze Smiřic.¹⁸⁷ Zikmund však při cestě do Uher 9. prosince 1437 umírá.

¹⁸¹ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 39-40.

¹⁸² KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 223.

¹⁸³ Nejstarší zachovaný inventář korunního archivu, pořizovaný ze slavnostního předání před 4. zářím 1437. ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 307.

¹⁸⁴ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 247. ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 307. ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 41, 52.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 308.

¹⁸⁷ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 80. KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 253.

Smrtí Zikmunda nastává problém, nezanechal po sobě legitimního mužského potomka. Prozatímním správcem země se stal Oldřich Celský, bratr Barbory Celské, avšak ten nebyl přímým příbuzným Zikmunda. K sobě si zvolil Menharta z Hradce, Hanuše z Kolovrat a Hynka Krušinu ze Švamberka.¹⁸⁸ Zikmundovým nástupcem se měl stát jeho zeť, Albrecht¹⁸⁹ Habsburský. Albrechtova kandidatura¹⁹⁰ se ovšem neobešla bez problémů. V čele katolické strany stál Oldřich z Rožmberka a ke svým krokům potřeboval podporu umírněných husitů. Albrecht byl přijat katolíky a umírněnými husity z blízkého prostředí Menharta, za českého krále. Menhart se spolu s celou řadou umírněných husitů hlásil k rakouské straně, která měla drtivou převahu.¹⁹¹ S volbou nového krále, měli radikální husité, v jejichž čele stál Hynec Ptáček z Pirkštejna, Aleš Holický či Jiří z Poděbrad¹⁹², jež podporovala královna Barbora, velký problém. Jejich plánem bylo prosazení volby Kazimíra, bratra polského krále Vladislava Jagellonského. Barbora se snažila získat na svoji stranu Oldřicha, který měl vliv na Menharta, pokud by se jí to podařilo, situace by pro ni byla lepší.¹⁹³

Sněm, konající se v prosinci, měl rozhodnout o přijetí Albrechta jako dědice království, stalo se tomu 27. prosince 1437. Albrecht se musel zaručit za dodržování všech Zikmundových závazků a slibů, včetně kompaktát. Zároveň měl zaručit připojení Moravy k Čechám.¹⁹⁴ Během sněmu byli zvoleni hejtmáni, kteří měli zastávat moc, než bude oficiálně zvolený nový král. Mezi těmito hejtmany byl Menhart z Hradce, Oldřich z Rožmberka, Hanuš z Kolovrat, Aleš Holický ze Šternberka, Mikuláš Zajíc z Hazenburka a Zikmund z Vartenberka.¹⁹⁵

V lednu 1438 byl Albrecht korunovaný uherským králem, v březnu králem římským. České poselstvo, ve složení Oldřicha z Rožmberka, Menharta z Hradce, Aleše Holického ze Šternberka, přijal Albrecht ve Vídni, jejichž úkolem bylo představení požadavků stavovské obce, které až na pár výjimek přijal.¹⁹⁶ Po příjezdu Albrechta Habsburského do Prahy v červnu, se konala jeho korunovace na českého krále. Součástí korunovace nesměl

¹⁸⁸ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1437-1526 I*, s. 38.

¹⁸⁹ Albrecht byl tvrdým a oddaným katolíkem. Oženil se s dcerou Zikmunda Lucemburského, Alžbětou. Od roku 1422 se stal místodržícím Moravy. Jeho korunovace proběhla ve Svatém Vítu 29. června 1438. Pražského arcibiskupa zastoupil oloumoucký biskup Pavel z Miličina.

¹⁹⁰ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský I*, s. 264.

¹⁹¹ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 49.

¹⁹² ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 238. JURÍK, Pavel. *Rožmberkové*, s. 55.

¹⁹³ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 252-253.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 258.

¹⁹⁵ ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1437-1526 I*, s. 21.

¹⁹⁶ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 258-259.

chybět Menhart, jenž nesl žezlo.¹⁹⁷ Měsíc po korunovaci měl Menhart převézt korunovační klenoty na Karlštejn, neboť se je Albrecht snažil chránit před blížící válkou s polskými přívrženci Kazimíra.¹⁹⁸ Albrechtova úspěšná výprava do Tábora odrazila mocenské výpady a minimalizovala touhu tábořské strany o polskou kandidaturu.¹⁹⁹

Další zmínka o Menhartovi je z května 1439. Menhart a Oldřich byli Albrechtem jmenováni na správce a hejtmany Království českého²⁰⁰, zatímco Albrecht odjel do Uher na schůzku králů.²⁰¹ Oldřich měl z tohoto jmenování strach, protože by to mohlo narušit příměří, jež měl s Tábořem, a proto se snažil bojovné strany uklidnit.²⁰² V druhé polovině července se Menhart vypravil za Ptáčkem do Mělníka. Společnost mu dělal Hanuš z Kolovrat a pražští konšelé. Schůzka se měla týkat korunovace Alžběty, dcery Zikmunda. Ptáček a jeho strana to urputně odmítali, jelikož tuto dohodu chtěla sama vyjednat s Albrechtem.²⁰³ Ten se však při cestě z Uher, v říjnu nakazil úplavicí a nakonec umírá. Veřejného prohlášení, že zemřel král, se ujal Oldřich a Menhart.²⁰⁴ Jeho nečekaná smrt uvedla království do nejistých časů a období bezvlády. Zároveň ulehčila situaci v jednání českých katolíků a umírněných husitů s Ptáčkovou stranou. Rakouská strana se nemohla obejít bez Ptáčka. Nároky Alžběty a jejích dětí na trůn byly totiž velice komplikované.²⁰⁵ Albrecht po sobě zanechal dvě dcery a nenarozeného syna Ladislava, řečeného Pohrobka. Po skončení listopadového sněmu v Nymburce, se Ptáček vypravil do Hradce, kde se setkal s Menhartem a Oldřichem, kteří potřebovali Ptáčkovu podporu. Výsledek jednání bylo zaručení nového sněmu, který se měl odehrát v Praze pro konzervativní stranu a v Mělníku pro Ptáčkovu stranu.²⁰⁶

6.5. Vrchol a pád 1440-1447

Situace v zemi byla nejistá a přicházely otázky, co se bude dít dál a kdo nastoupí na trůn. Zemi vévodily dvě hlavní strany, Oldřich s Menhartem na jedné a Ptáček s Jiřím z Poděbrad na druhé. Byla zde ovšem ještě jedna strana, stojící na okraji dvou

¹⁹⁷ SLČ, s. 103. [Filozofický ústav AV \(cas.cz\)](#) Vyhledáno 12. 2. 2021

¹⁹⁸ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 309.

¹⁹⁹ ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy*, s. 453. ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 59.

²⁰⁰ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 244. JURÍK, Pavel. *Rožmberkové*, s. 55.

²⁰¹ KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*, s. 260.

²⁰² ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 244.

²⁰³ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 66.

²⁰⁴ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 87.

²⁰⁵ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 67.

²⁰⁶ Tamtéž. URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský I*, s. 464.

mocenských skupin. Jednalo se o bývalé radikály, kteří stáli kolem Bedřicha ze Strážnice. Začátkem ledna se proto svolal v Praze sněm, který měl dát na dané otázky odpověď. Sněm ovládaný Menhartovou umírněnou husitskou skupinou, měl přivítat Ptáčkovy předáky středové strany. Všichni se poté dohodli na vydání usnesení, tzv. „*list mierný*“.²⁰⁷ Tento list potvrzoval například platnost kompaktát²⁰⁸, prosazením a potvrzením Jana Rokycany²⁰⁹ za pražského arcibiskupa. Na základě tohoto listu byli propuštěni vězni²¹⁰, které uvěznil v lednu 1438 na Karlštejn a Žebrák, Menhart s Hanušem z Kolovrat, protože plánovali spiknutí²¹¹ proti Albrechtovi. Spiknutí tehdy vévodil Bedřich ze Strážnice. Ač byli měšťané propuštěni, do pražských měst vkročit nesměli.²¹² Situace si vyžádala určení data nového sněmu, jenž se měl konat v dubnu. Na něm měl být zvolen nový král. Menhart se s Oldřichem snažili tento sněm oddálit²¹³, protože vdova Alžběta Lucemburská teprve v únoru porodila dědice Ladislava Pohrobka. Páni se ale setkali s ostrou kritikou a sněm byl odložen pouze do půlky května.

Přibližně v této době probíhá hledání vhodného kandidáta. Oldřich z Rožmberka byl v písemném kontaktu s vdovou Alžbětou, která jednala ve prospěch Pohrobka s Fridrichem III.²¹⁴ Katolíci a umírněná strana husitů stáli za Alžbětou a jejím synem. Ptáčkova strana proti tomuto rozhodnutí ostře vystupovala, nelíbilo se jí, že království připadne dítěti. Hlavní důvod byl ten, že by vládu země spravovala katolická šlechta a Menhartova skupina. Někjaký čas to vypadalo, že korunu získá Fridrich III., ale opozice, tedy Ptáček, prosazoval svého kandidáta, Albrechta III. Bavorského. Do jeho kandidatury se dokonce zapojil Oldřich, protože bylo jasné, že jeho kandidát nevyhraje.²¹⁵

Budu se opakovat, Menhart patřil mezi nejvýznamnější muže své doby, ale je zajímavé, že kromě zastupování Ladislava Pohrobka, nevystupuje důrazněji a dá se říci, že nevyužívá své postavení jako jeho přítel a příbuzný Rožmberk. Menhart byl jedním z členů červnového sněmu, který navrhl Albrechta Bavorského za krále. Spolu s ním ho prosazoval Jiří z Poděbrad, Jan Švihovský z Rýzemberka.²¹⁶ Proběhl výběr zplnomocněnců, kteří se vypravili za Albrechtem a projednali s ním záměr o jeho

²⁰⁷ ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy*, s. 454. ŠMAHEL, F. *Tábor*, s. 183.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 454.

²⁰⁹ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 88.

²¹⁰ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 183.

²¹¹ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 41.

²¹² ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 184.

²¹³ *Listář a listář Oldřicha z Rožmberka II*, s. 58-59, č. 80.

<https://digi.ceskearchivy.cz/62/44/2575/1343/30/0> Vyhledáno dne: 12. 2. 2021

²¹⁴ ČORNEJ, Petr. *Království dvojího lidu*, s. 16.

²¹⁵ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský I*, s. 528.

²¹⁶ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 68.

dosazení na trůn. Účast v delegaci však odmítl Menhart, jenž námi nezjistitelných důvodů zůstal v zemi.²¹⁷ Albrecht Bavorský se však zalekl situace, která v zemi vládla, a proto svoji kandidaturu zamítl.

Země se následkem situace rozdělila na landfrýdy. Tyto kraje se nacházely pod správou určitých hejtmanů, aniž by byly rozděleny podle vyznání. Menhart z Hradce se stal spolu s Hanušem z Kolovrat hejtmany Prahy²¹⁸, Oldřich měl Bechyňsko, Jiřík Boleslavsko a Ptáček Kouřimsko. Všichni hejtmané k sobě měli zvolenou radu.²¹⁹ Druhým největším správním landfrýdem se stal katolický Plzeňský kraj.

Roku 1441 nastal problém, o nějž se postaral Jan Kolda ze Žampachu, bývalý tábořský hejtman a zbrojenec proti Albrechtu Habsburskému. Kolda chtěl násilím získat určité statky po Půtovi III. z Častolic. Těmto výbojům se však snažil zabránit Ptáček, protože příměří, které bylo uzavřené s Koldou, on sám porušil. Ptáček vyzval celou tábořskou stranu, aby jednala. Ptáčkovi docházelo, že z této malé války by mohlo vzniknout něco většího, a proto se obrátil na Oldřicha z Rožmberka a Menharta z Hradce, aby společně odstranili dalšího „zemského škůdce“. Nakonec proti neúspěšnému Koldovi vystoupila Menhartova strana s Prahou, jež byla pod vlivem Menharta z Hradce a Hanuše z Kolovrat.²²⁰

Září 1442 se mělo nést v duchu dalšího sněmu, odehrávající se ve Znojmě. Na tento sněm zval Ptáčka sám Menhart. Na sněmu se mělo jednat zejména o přijetí Ladislava Pohrobka za krále, bohužel se tento hlavní bod programu nevyřešil. Jednalo se pouze o mírovém soužití s Rakušany.²²¹ Smrtí Alžběty Lucemburské v prosinci 1442, se situace opět přiosvětila, poručníkem mladičkého Ladislava se stává římský král Fridrich Habsburský. Fridrich III. si uvědomoval, že dokud nedosáhne Ladislav právní plnoletosti, bude mít velký vliv na dění v zemi Koruny české, Uhrách i v Horních a Dolních Rakousích. Proto se snažil připravit zemi na vládnutí Habsburků, což mu do budoucna přineslo úspěch.²²²

Na jaře 1443 jela delegace v čele s Ptáčkem za Fridrichem Habsburským, aby mu byla nabídnuta česká koruna či správcovství Českého království. Korunu však odmítl

²¹⁷ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 85.

²¹⁸ SLČ, s. 111.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=47&bookid=813&page=111&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 13. 4. 2021

²¹⁹ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 62-63.

²²⁰ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 87-90. ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 248-251.

²²¹ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 104.

²²² ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 88.

s ohledem na Ladislava a k samotnému správcovství se nevyjádřil přesně.²²³ Ptáček se musel vrátit do Čech a zúčastnit se zemského sněmu, který se konal v Praze, aby informoval stavy o výsledcích jednání s Fridrichem III. Následně se mělo zvolit poselstvo, jež se vypraví do Rakous a uzavře dohodu s Fridrichem o jeho vstupu do Čech. Mnoho vyslanců a účastníků sněmu však stálo opět na straně Menharta z Hradce. Oldřich se mezitím zvolil do čela výpravy. Nastala situace, kdy Ptáčkovi došlo, že hlavní slovo v dalším jednání bude mít zejména Menhart a Oldřich.²²⁴ V říjnu se tato delegace vypravila za Fridrichem III. a pokusila se vyjednat jeho příjezd do Prahy. Římský král Menhartovi sdělil, že pokud má vykonávat správu země, tak jedině na dálku.²²⁵ Menhartova výprava se touto zprávou stala neúspěšnou. Při zpáteční cestě se Menhart zastavil u Mikuláše Trčky z Lípy na hradě Lipnice, kde na něj čekal Ptáček. Společně se měli dohodnout na dalším zemském sněmu. Pán z Hradce chtěl svolat zemský sněm podle svého uvážení, ale narazil u Ptáčka, který ho chtěl co nejdřív.²²⁶ Datum sněmu bylo po dohodě s Rožmberkem domluveno na začátek ledna 1444.²²⁷

V lednu 1444 se konal domluvený zemský sněm. Po předčasném odjezdu Oldřicha z Rožmberka, se Menhartova strana definitivně dohodla s Ptáčkem a ostatními na tom, že uznají nároky Ladislava Pohrobka na český trůn²²⁸, ačkoliv ho římský král nadále odmítal vydat do Čech.²²⁹ Ptáček byl ze sněmu rozčilený, doufal a nadále prosazoval, aby další zemský sněm proběhl na neutrální půdě, nikoliv v Praze, která je pod vlivem Menharta.²³⁰

V polovině dubna se Menhart musel vypořádat s vojenským výbojem, vypraveným Ptáčkem. Menhart dlužil ve výši 200 kop pražských grošů, jednalo se pravděpodobně o dluh, který nesplatil v rámci věna Anně z Hradce, ženě Hynce Ptáčka, jíž dělal poručníka. Proto Ptáček zaútočil na Menhartův hrad Bílkov, jež později dobyl.²³¹ Útok je charakterizován z pozice řešení soukromého sporu, který mezi sebou měl Menhart s Ptáčkem.²³² Tento spor nebyl dořešen, protože v srpnu Ptáček umírá a na jeho místo nastupuje Jiří z Poděbrad, jehož osoba zahýbá Menhartovým osudem.²³³

²²³ Tamtéž.

²²⁴ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 112-113.

²²⁵ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 88.

²²⁶ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 118.

²²⁷ *Listář a listář Oldřicha z Rožmberka II*, s. 285, č. 329.

<https://digi.ceskearchivy.cz/62/157/3929/2108/32/0> Vyhledáno dne: 13. 2. 2021

²²⁸ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 120. JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 80.

²²⁹ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 88.

²³⁰ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 120, 145. MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 60.

²³¹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 190.

²³² ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 121, 128.

²³³ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 258. ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1437-1526*, s. 56.

Následující rok nemáme o Menhartovi skoro žádné zprávy. První větší zmínku o něm máme z roku 1445. Na jaře jako „*najvyšší purkrabie a hajtman pražský, karlštejnský najvyšší poručník*“ navštívil pevnost nad Berounkou. Spolu s ním jeli konšelé pražských měst a další páni, aby „*ohledali a opatřili klenoty zemské*“.²³⁴

V roce 1446 Tábor prosí Menharta o pomoc, který chtěl dělat nájezdy do Rakous a Oldřich, který se o to měl postarat, kalil zbytečně vodu a vše oddaloval. Dohoda nastala 16. srpna 1447 bez přítomnosti Oldřicha z Rožmberka. Tábor a Rakousy se velice rychle dohodly, právě díky velké pomoci Menharta z Hradce.²³⁵

Menhart v roce 1447 neřešil pouze dohodu mezi Táborem a Rakousy, ale snažil se získat zpět hrad Bílkov²³⁶, který mu v roce 1444 Hynce Ptáček z Pirkštejna dobyl. Rozhodl se dát Annu před zemský soud do Brna, ale jeho snaha byla neúspěšná.²³⁷

V září se konal v Jindřichově Hradci sněm, kterého se též zúčastnil Menhart z Hradce, Oldřich z Rožmberka, Jiří z Poděbrad a další.²³⁸ Hlavním cílem sněmu bylo vyřešení situace s Ladislavem Pohrobkem a jeho vydání do Čech. Fridrich učinil definitivní rozhodnutí prostřednictvím Prokopa z Rabštejna, že Ladislava do jeho zletilosti nevydá.²³⁹ Naštvaný Jiří z Poděbrad, jehož moc vzrůstala²⁴⁰, se proto rozhodl jednat. Ve svých výrocích zdůraznil, že nemůžou na Ladislava čekat a být bez krále, a tím pádem si opatří krále jinde.²⁴¹ Tímto jednáním nastaly kruté a nevyhnutelné časy pro Menharta.

6.6. Menhartův spor s Jiřím z Poděbrad 1448-1449

Pomyslný Menhartův začátek konce započal roku 1448. Od roku 1446 probíhají v zemi neustálé rozepře a různé sváry. Situace se začala přiosťřovat, když v únoru 1447 zemřel papež Evžen IV. a místo něj usedl na papežský stolec Mikuláš V.²⁴² Papežský stolec, jenž znal poměry v Čechách, chápal kompaktáta jako provizorium, zároveň argumentoval tím, že nepotvrdí Rokycanu jako arcibiskupa, pokud se nezřekne kalicha a samozřejmě otázka církevních statků, které bude chtít navrátit. Kališníci se však nebáli

²³⁴ Tamtéž, s. 310.

²³⁵ Tamtéž, s. 258-260.

²³⁶ SLČ, s. 125. [Filozofický ústav AV \(cas.cz\)](#) Vyhledáno 12. 2. 2021

²³⁷ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, s. 145. TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 190.

²³⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 193.

²³⁹ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 118.

²⁴⁰ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 261.

²⁴¹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 193. ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 105.

²⁴² KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 118.

pohrozit a očekávali přijetí všech jejich daných podmínek, ačkoliv se papežství chlubilo tím, že vyhrálo a kališníkům je konec. Fridrich III. mezitím podepsal s papežem tzv. vídeňský konkordát.²⁴³ V květnu je proto do Prahy vyslán legát papeže, kardinál Carvajal, aby zjistil náboženskou situaci v Čechách, v souvislosti s blízkým koncem basilejského koncilu.²⁴⁴ Carvajalovi dělá doprovod do Prahy Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce a další páni.²⁴⁵ Mnoho kališníků si od této návštěvy slibovalo hodně, zejména uznání kompaktát, jenže Carvajalovým úkolem bylo zdůraznění, že kompaktáta ani volba Rokycany nebyla uznaná. Tím se vlastně ohrozila dřívější dohoda uzavřená se Zikmundem Lucemburským. Legát během pobytu využil situace a snažil se získat co nejvíce umírněných utrakvistů ke konverzi. V tomto momentě nastává nejzásadnější mezník v životě Menharta z Hradce. Carvajal byl ovšem tak úspěšný, že přesvědčil nejen Menharta, ale i jeho spojence, aby přestoupili na katolickou víru.²⁴⁶ Menhart pravděpodobně přestoupil, aby zdůraznil, že je otázka hereze vyřešena, a hlavně tím nastolil konečný mír v zemi. V průběhu Menhartova života byl viděn jeho vztah k náboženství, nebyl zarytý kališník ani katolík. Legát opustil Čechy po třech týdnech, ale jeho odjezd byl mírně pozdržen u Benešova. Půjčil si originál kompaktát k prostudování, který ovšem zamýšlel odcizit a uniknout s ním z Čech.²⁴⁷ Toto Carvajalovo chování donutilo otevřít oči kališníkům, kteří se rozhodli jednat.

24. června 1448 proběhl v Kutné Hoře sjezd, kde se formálně vytvořila Poděbradská jednota, v jejímž čele stál budoucí zemský správce Jiří z Poděbrad²⁴⁸, na podporu kompaktát i „listu mírného“.²⁴⁹ V té době už se proslýchalo o Menhartově činu, mnoho pánů jeho čin odsuzovalo a přiklonilo se na stranu Jiříka. Poděbradská jednota mezitím formovala vojsko, málokdo tehdy věděl, k čemu se schyluje. Jiří přesvědčivě uvedl, že vojsko je budováno ze solidarity a potrestání saského vévody Viléma.²⁵⁰ Jiří však spřádal své plány²⁵¹, chystal se totiž zmocnit Prahy.

²⁴³ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 94.

²⁴⁴ JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 80.

²⁴⁵ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 57-58. URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 236-237.

²⁴⁶ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 248. JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 80. ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 96. KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 119.

²⁴⁷ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 256. KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 119. JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 80. ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 95.

²⁴⁸ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 96.

²⁴⁹ ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 261.

²⁵⁰ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 62-63.

²⁵¹ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 231-233.

Ráno 3. září 1448 se vojsko Jiřího z Poděbrad zmocnilo Vyšehradu a celé Prahy.²⁵² Útok byl sehrán dokonale, vojsko Jiříka se nesetkalo s téměř žádným odporem a ztratilo pouze jednoho muže²⁵³, nejednalo se tedy o žádné krveprolití. Během přebírání kontroly nad Prahou mnoho pánů uteklo. Hejtman Hanuš z Kolovrat se ukryl na hradě Žebrák, purkmistr Pešík z Kunvaldu utekl na hrad Dražice, ačkoliv Josef Macek tvrdí, že byl taky uvězněn, dokonce s Menhartem, ale brzy ho Jiří propustil, aby nepřišel o své statky a mistr Jan Papoušek ze Soběslavi, měl poskytnutý azyl u pánů z Hradce²⁵⁴, pravděpodobně u Menhartova syna Oldřicha. Bohužel byl útok nepředvídatelný a mnoho pánů v této situaci nestihlo uniknout. Stejný osud potkal Menharta z Hradce, který nestihl utéct ani se pořádně ukrýt, Jiřímu z Poděbrad ho udal nožič Jan Klamperna.²⁵⁵ Dobytí Prahy se pro Jiřího stalo důkazem jeho vojenských schopností. Rekatolizační Praha, jež se hlásila ke straně Rožmberka a Menharta, padla do rukou představitele kalicha, který rázem zahýbal politickým postavením v celé zemi. Menhart byl uvězněn na hradě v Poděbradech. Tohle byl Jiříkův největší triumf. Menhart se stal rukojmím pro zachování klidu katolického panstva. Jednalo se však i o pomstu osobní. Jiří z Poděbrad vracel Menhartovi spolčení, jež měl s Rožmberkem a jeho zradu v rámci náboženství. Jiří se bál, že Menhart město vydá Rožmberkovi. Po zajetí Menharta, ho Jiří z Poděbrad zbavil pozice nejvyššího purkrabího a na jeho místo dosadil katolíka Zdeňka ze Šternberka.²⁵⁶ Tento vývoj situace se samozřejmě nelíbil Oldřichovi z Hradce, synovi Menharta. Ten žádal o propuštění svého otce. Jak jsem zmínila výše, Menhart byl rukojmím a za jeho propuštění si Jiří žádal korunovační klenoty²⁵⁷, jež byly v té době uschovány na Velharticích.

V tomto sledu událostí však máme málo informací o Oldřichovi z Rožmberka, údajně vyjednával nástupnictví Ladislava ve Vídni. Po zjištění informací, co se stalo v Praze a s jeho přítelem, se s Oldřichem z Hradce, Jiřího dotazovali, zdali je s Menhartem zacházeno ve vší úctě.²⁵⁸ Jiří sliboval Oldřichovi z Hradce, že na dalším sněmu, svolaném na říjen, projednají Menhartův osud, ale sněm byl později zrušen.²⁵⁹

²⁵² MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 55. ŠMAHEL, František. *Tábor I*, s. 261.

²⁵³ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 99.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 315.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 331.

²⁵⁸ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 73.

²⁵⁹ ČORNEJ, Petr. *Království dvojího lidu*, s. 104-105.

Následně 5. září 1448 vjíždí, po dlouhém exilu do Prahy Jan Rokycana, jenž se usídlil ve farnosti Panny Marii před Týnem.²⁶⁰ Rokycana pochleboval Poděbradovi a svým způsobem obhajoval jeho činy.

V lednu 1449 se Menhart stále nacházel ve vězení, kde těžce onemocněl. Jiří se bál jeho případného skonu v zajetí, a proto se rozhodl 1. února Menharta propustit.²⁶¹ Ironií osudu, Menhart, významná a vlivná osoba své doby, 3. února umírá²⁶² při cestě na Karlštejn. Ač se snažil Jiří zapůsobit a nedostat do pomluv, stejně neunikl nařčení, že na smrti Menharta má svůj podíl, ačkoliv pána z Hradce z vězení propustil. Jiří ztratil pomyslné eso v rukávu. Začal čelit různým zvěstím a pomlouvačným označení, že je vrah. Mezitím Arnošt Leskovec a Jan z Hrádku, odvezli mrtvého Menharta do Jindřichova Hradce, kde byl pohřben v rodinné hrobce.²⁶³

Smrtí Menharta, se v zemi rozvířily vody. Započal velký spor mezi Oldřichem z Rožmberka, Oldřichem z Hradce s Jiřím z Poděbrad. Páni z Rožmberka a z Hradce vytvořili ve Strakonících tzv. Strakonickou jednotu²⁶⁴, jež měla zbrojit proti budoucímu zemskému správci a králi.

6.7. Menhart a Velhartice

Velhartice hrály důležitou roli od roku 1448. Menhart formálně získal hrad až 11. ledna 1429²⁶⁵, teprve tehdy mu jej prodala matka s dalšími državami, tj. Kardašova Řečice a Vlásenice, za 70 kop grošů.²⁶⁶ Fakticky byl majitelem hradu od roku 1418, po smrti jeho otce. 19. listopadu 1428, Oldřich II. z Rožmberka prodává Menhartovi další vsi, které byly v držení Rožmberků.²⁶⁷ Část těchto držav byla na území dnešní Šumavy, tedy v blízkosti Velhartic. Jednalo se o Hartmanice, Petrovice, Budětice, Vlkonice a další. Menhart získal od Oldřicha II. dědičné právo a právo na výplatu vsí posledních zmíněných. Na těchto vesnicích ale bylo zapsáno věno Žofky z Opočna, Menhart však mohl toto věno držet Velharticím.²⁶⁸

²⁶⁰ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 67.

²⁶¹ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 121.

²⁶² MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 74.

²⁶³ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 349.

²⁶⁴ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VI*, s. 105.

²⁶⁵ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 176.

²⁶⁶ *AČ IX*, s. 254-255.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=799&page=254&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 16. 2. 2021

²⁶⁷ JUŘÍK, Pavel. *Rožmberkové*, s. 53.

²⁶⁸ KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*, s. 184.

Ve spojitosti Menharta s Velharticemi, se nám nabízí jiný podnět k řešení, a to problematika s korunovačními klenoty. Menhart z Hradce měl, z pozice nejvyššího purkrabího, ohromnou politickou moc, jelikož jednal s pocitem neomezené moci, mohl též jakkoliv manipulovat s klenoty. S jistotou můžeme říct, že klenoty byly převezeny z důvodu znemožnění případné korunovace jiného krále. Prioritou dosazení na trůn se stal Ladislav Pohrobek. Důležitou otázkou zůstává to, kdy a kým byly přesně převezeny klenoty na hrad Velhartice. Stalo se to těsně před Menhartovým zajištěním a dobytím Prahy²⁶⁹ vojskem Jiřího z Poděbrad či se na hradě nacházely již na jaře nebo až v létě roku 1448? Mohlo se tomu stát v době, kdy se s římským králem Fridrichem III. jednalo o českém panovníkovi, kde měl být zdůrazněn nárok Ladislava Pohrobka. Roku 1447 Fridrich III. definitivně odmítá vydat Ladislava do Čech a Jiří z Poděbrad je tak rozčilen, pronášející, že se zaopatří jinak, aby nebyli bez krále.²⁷⁰ Zalekl se Menhart toho, že země bude požadovat jiného krále než je Ladislav, a proto se rozhodl jednat již v té době? Další otázkou je, kdo klenoty převezl, Menhart či jeho syn Oldřich? Pokud bych měla říct svůj názor, na hrad byly klenoty převezeny na přelomu roku 1447 a 1448. Menhart měl vysoké postavení, musel mít někde své informátory, takže alespoň trochu musel tušit, co se chystá. Tím také zodpovím otázku, kdo je tam převezl. Menhart nemohl riskovat, že se s klenoty něco stane či se tato informace dostane ven na veřejnost, a proto to byl on, kdo je převezl. Samozřejmě, že do této situace byli zasvěceni jeho nejbližší, i jeho syn, ale hlavním organizátorem byl Menhart z Hradce.

Menhart znal hrad velice dobře, proto je logické, že klenoty převezl zrovna tam. K polemizování nás navádí stavební vývoj a funkce jednotlivých částí hradu. Korunovační klenoty se považovaly za svátost, a proto se pravděpodobně nacházely v bývalé gotické kapli, která se nacházela v Jižním paláci. Za doby pánů z Hradce byly v gotické kapli kamenné klenby, místo klasických trámových stropů. Objevují se však i jiné teze, že se mohly nacházet v jiné části hradu. Dobroslava Menclová spojovala stavbu unikátního mostu a nového opevnění s Menhartem z Hradce. Hypoteticky odvozovala, že korunovační klenoty mohly být v Putně.²⁷¹ Menclové se drželi další autoři, Josef Dušan byl také zastáncem této teze. Jediným rozdílem bylo, že se snažil svoje tvrzení doložit a k výstavbě mostu za doby Menharta, se snažil najít spojitosti s jinými stavbami.²⁷²

²⁶⁹ K této variantě se přiklání Skýbová. SKÝBOVÁ, Anna. *České královské korunovační klenoty*, s. 37.

²⁷⁰ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 193.

²⁷¹ MENCLOVÁ, Dobroslava, *České hrady II.*, s. 294-295.

²⁷² KNOLL, Vilém, *Páni z Velhartic*, s. 94.

Dalším důvodem bylo umístění hradu. Pokud by Menhart převážel klenoty do Jindřichova Hradce, pravděpodobně by se nedostal přes radikální Tábor. Tím by zmátl i Jiřího z Poděbrad, protože by nevěděl, kde klenoty hledat.

Po smrti Menharta nastal problém s navrácením korunovačních klenotů, v tomto sledu událostí hrál velkou roli Oldřich V., syn Menharta, který musel zajistit jejich navrácení. Průběhu navrácení se věnuji v kapitole Oldřicha V.

7. Oldřich V. z Hradce

Oldřich z Hradce byl synem Menharta z Hradce. Oldřichovo narození a mládí je nám zastíněno jeho působením v období politické nestability a věznění jeho otce. Oldřich byl první, kdo ostře vystupoval proti Jiřímu z Poděbrad s tvrzením, že zabil Menharta z Hradce.

Jak je zmíněno výše, o Oldřichovi toho mnoho nevíme, a proto se nedá trasovat jeho dospívání. Od roku 1437 vystupuje po boku svého otce, spolu s příbuzným Janem Teleckým z Hradce, jak v otázkách vojenských, tak i v otázkách veřejných.²⁷³

Oldřich měl v držení, po uvěznění Menharta, Karlštejn. Cítil se proto neohroženě a s tímto chtěl nakládat ve prospěch svého otce. Podle Augusta Sedláčka měl Oldřich v moci Karlštejn, ale blízké okolí spadalo pod správu Poděbrady.²⁷⁴ Tím, že se Oldřich považoval za dědice správcovství, mohl jakkoliv jednat v rovině právní, čehož využil a jeho údajný nárok se snažil podložit falzem. Zároveň to měl být stěžejní opěrný bod v centru země.

Do sporu mezi Oldřichem a Jiřím, který měl vyřešit budoucnost Menharta a Karlštejna, se angažoval Aleš Holický ze Šternberka, bývalý správce Karlštejna, tedy Menhartův předchůdce. Oldřich žádal 20. září 1448 Jiřího, o propuštění otce. V korespondenci hájil svého otce, zároveň Jiřího vybízel k tomu, že se vůči jemu nikdy neprovinili, a tím pádem si nezaslouží takovou pohanu. Odpověď od Jiřího přišla obratem, Menhartův osud bude projednán na zemském sněmu, který ale neproběhl. Jiří si dával podmínky, že by mohl být Menhart propuštěn, pokud dostane zpět klenoty.²⁷⁵ Ač se ještě na začátku oslovovali přívětivě, budoucí smrtí se vše změnilo a Oldřich Jiřího oslovoval urážlivě. Oldřich byl s tímto vývojem nespokojený a chtěl si stěžovat na vyšších místech. Vyšší místa představoval římský král Fridrich, který se postavil na stranu Menharta a žádal o jeho propuštění. Další oporou byl Oldřich II. z Rožmberka, Jan Telecký či Bedřich ze Strážnice²⁷⁶, jenž sehrál svoji roli v navrácení korunovačních klenotů.

V zimě 1448 propukl boj mezi Oldřichem a Jiřím. Jiří se k válce stavil přímo, zároveň se snažil nalézt kompromis a sjednat dohodu. Prostředníkem znepřátelených stran byl

²⁷³ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 195.

²⁷⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady zámky a tvrze Království českého VI*, s. 58.

²⁷⁵ Tamtéž.

²⁷⁶ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 121.

Oldřich z Rožmberka, jenž pravděpodobně veškerou snahu o smíření zničil.²⁷⁷ Snaha o smíření úplně ztroskotala smrtí Menharta. Vývojem situace vznikla Strakonická jednota, nazývaná Rožmberská, jejíž hlavou byl Oldřich z Rožmberka a Oldřich z Hradce.

Následující střety proti Jiřímu byly vykonávány ze strany Strakonické jednoty, nikoliv ze strany jedince, v tomto případě pána z Hradce, ačkoliv by se spory daly považovat za vyřizování osobních účtů. Oldřich z Hradce chtěl pomstít svého otce a velkou oporou mu byl Oldřich z Rožmberka, jenž využil situace. Vývojem bouřlivých let, měl Oldřich z Rožmberka problémy s Jiřím z Poděbrad, a proto nebude nikterak překvapující, že v politickém útoku, vedeným Oldřichem z Hradce proti Jiřímu, měl hlavní slovo Rožmberský, pán z Hradce byl pouhou loutkou, jíž manipuloval a mohl si své další kroky zprostředkovat skrze něj. Jiřímu tato skutečnost neunikla, byla to jedna z mnoha výtek, kterou v korespondenci Rožmberkovi vyčetl.²⁷⁸

Na podzim 1449 se přiostruje situace mezi Oldřichem a Šternberkem, ten nutil platit poddané Pražského hradu jemu a ne Oldřichovi. Jednalo se o polovinu svatojiřského úroku, tuto možnost získal Oldřich na základě jindřichohradeckého příměří.²⁷⁹ Oldřich se vůči tomuto jednání vzpouzel a přikázal vybírat úrok nejen svatojiřský, ale i svatohavelský.²⁸⁰

Hrad Ostromeče²⁸¹, dobytý Zdeňkem ze Šternberka v dubnu 1450 zneklidnilo pány Strakonické jednoty, ale i tábořskou městskou radu, která si kladla nároky na pevnost. Právě Zdeňk spolu s dalšími vypověděli Táboru nepřátelství.²⁸² Táborští chtěli pomoc a radu od pánů ze Strakonické jednoty. Oldřich z Hradce psal Oldřichovi z Rožmberka²⁸³, že u něj byli Táborští a žádají o společný sjezd s jedním z Rožmberků v Soběslavi.²⁸⁴ Oba Oldřichové se snažili Táboru pomoci a angažovali se k její nápravě, ačkoliv Tábor ještě v červenci 1450 nestál na straně poděbradské ani strakonické.

Do jara 1451 byla sjednána dohoda o příměří na hradě Vildštejn.²⁸⁵ Dohoda je výsledkem úspěchu pro Jiřího a jeho jednotu. Po těchto dohodách, se usmířil Jiří s Oldřichem z Hradce na sněmu, kde oba zdůraznili, že se nebudou navzájem hanit,

²⁷⁷ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 73-74.

²⁷⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 202.

²⁷⁹ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 368.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 399.

²⁸¹ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 431.

²⁸² ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 263.

²⁸³ *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV*, s. 259, č. 363.

<https://digi.ceskearchivy.cz/64/146/2808/1938/22/0> Vyhledáno 27. 2. 2021

²⁸⁴ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 263.

²⁸⁵ KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 123.

zbrojit proti sobě a nikdo nenesl žádnou vinu. To znamenalo brzkou porážku Strakonické jednoty v roce 1452.²⁸⁶ Sváry byly ukončeny ztrátou mravní pro Rožmberka, pro Hradeckého ztrátou hmotných statků, jmění a zdraví. Bohužel pro něj, jeho příbuzný Jan Telecký, měl též ohromné dluhy, jež měly dopad na celý rod. Co se v roce 1451 nevyřešilo, byl spor o državy úřadů a správu Karlštejna. Kdy konkrétně Karlštejn přestal Oldřich držet, nevíme, pravděpodobně se tomu stalo po korunovaci Ladislava Pohrobka či dříve, v době, kdy byl Jiří z Poděbrad uznán zemským správcem.²⁸⁷

Přibližně v této době je Hradecký nespokojený se svými poddanými. Nedokázal přijmout, že se v jeho kraji začala objevovat náboženská roztržičnost. Poddaní z okolních měst a vesnic se přikláněli k různým stranám utrakvismu. Pravděpodobně se jedná o dohru příjezdu biskupa Aenease Silvia, posla Fridricha, jenž měl dorazit na sněm stavů v Benešově a zároveň napravení kázně a založení klášterů, Janem Kapistranem z Krumlova. Je možné, že se Kapistran spolu s Hradeckým pokusili o katolickou reformaci.²⁸⁸ Bohužel nemáme přímé důkazy o tom, že zde vůbec Kapistran pobýval.

Od roku 1452 byl Oldřich velice nemocný, měl totiž rád lov, ale nedostatkem síly se sám lovu nemohl účastnit, proto pozval Jana Teleckého, pro kterého to později bylo tragické. Oldřich, vědom si svého chabého zdraví, sepisoval závěti, ve kterých se zmiňuje o svých dlužích. Část majetku odkazuje své manželce Markétě z Potštejna, až budou splaceny veškeré dluhy. Dále dává plnou moc svým úředníkům, kteří mohou jednat za něj a podle svého nakládat s jeho právem. Oldřich zemřel roku 1453, s ním vymřela větev hradecká, protože neměl žádného potomka. Vše přepadlo na Oldřichovo příbuzné z větve telecké, která musela hospodařit s dluhy po Oldřichovi.

7.1. Oldřich a Velhartice

Menhart ve vězení a korunovační klenoty na Velharticích. Jiří z Poděbrad jasně určil, že bude Menhart propuštěn, jakmile dostane zpět hrad Karlštejn, jež byl v držení Oldřicha, se zemskými privilegii a korunovačními klenoty.²⁸⁹ Jiří si byl vědom toho, že jenom to mu může dodat význam a respekt. Oldřich výměnu odmítl, nechtěl se vzdát

²⁸⁶ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 77, 79.

²⁸⁷ SEDLÁČEK, August. *Hrady zámky a tvrze Království českého VI*, s. 58. TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy VI*, s. 246.

²⁸⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce*, s. 207.

²⁸⁹ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 330.

svého trumfu, věřil, že bude mít dost zbraní a vojenských sil, aby otce vysvobodil a Jiřího potrestal.²⁹⁰

Návrat klenotů, po smrti Menharta, opětovně řešil zemský sněm. Oldřich se nadále považoval za legitimního správce Karlštejna, tím pádem mohl nakládat s klenoty podle svého. Tímto následoval svého otce, který dříve spravoval korunovační klenoty stejným způsobem. Oba tuto funkci vnímali příliš majetnický. Na Oldřichovu stranu se stavili jeho spolustraníci, kteří se odvolávali na předchozí zkušenost, kdy nový nejvyšší správce musí být uveden do úřadu českým králem.²⁹¹

Podporou mu byl též karlštejnský purkrabí²⁹², Zikmund z Jablonného, jehož podpory a služeb využíval Menhart z Hradce.²⁹³ Jak bylo uvedeno výše, Bedřich ze Strážnice²⁹⁴ se zapojil do přesunu klenotů. Oldřich mu ukazoval ukryté klenoty na Velharticích. Bedřich v roce 1450 zastavil Jiřímu z Poděbrad relikviářový kříž²⁹⁵, jež mu dal Oldřich, aby zastíral svojí finanční nestabilitu. Kříž nebyl uschovaný na Velharticích, ale v Jindřichově Hradci.²⁹⁶

K samotnému navrácení korunovačních klenotů a zemských privilegií došlo v pátek 16. listopadu 1453, po smrti Oldřicha, kdy hrad Velhartice mezitím připadl příbuzným z linie telecké. Vrátil je Jiří, a to po korunovaci Ladislava Pohrobka, jenž nahlédl do korunního archivu a zároveň získal přístup na Karlštejn. Uložené klenoty nechal střežit královskou posádkou.²⁹⁷ Po této události byl vytvořen úřad dvou karlštejnských purkrabí, na které padla veškerá zodpovědnost. Purkrabí byli voleni ze stavu panského a rytířského. K případnému přesunu klenotů a zemských privilegií mohlo dojít po písemném svolení od krále či stavu. Ukrytí klenotů na hradě Velhartice značí jediné to, že hrad byl v 15. století považovaný za pevný a hlavně nedobytný.

²⁹⁰ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 73.

²⁹¹ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 312.

²⁹² SEDLÁČEK, August. *Hrady zámky a tvrze Království českého VI*, s. 57.

²⁹³ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 312.

²⁹⁴ Bedřich ze Strážnice byl kněz, který často cestoval v rámci diplomatických otázek. Od roku 1435 se sblížil s Menhartem z Hradce, jenž mu pomohl získat lepší postavení u Zikmunda Lucemburského. V průběhu let a vývoje komplikované politické situace, nevěděl, na jakou stranu se přiklonit, dokonce se snažil vetřít do přízně Jiřího z Poděbrad, ale nakonec se přiklonil k Oldřichovi z Hradce. 22. 10. 1459 umírá.

²⁹⁵ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 452-453.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 350-351.

²⁹⁷ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*, s. 313.

8. Strakonická jednota

Sled událostí se odehrál po dobytí Prahy, Jiřím z Poděbrad a následnou smrtí Menharta z Hradce, kdy se vyostřil konflikt mezi stranou katolickou a kališnickou. Tento rozkol byl vyústěním napjaté situace mezi oběma stranami, Rožmberkové byli obviněni za svoje nekalé praktiky²⁹⁸, páni z Hradce za manipulaci s korunovačními klenoty.²⁹⁹

Je těžké definovat, zdali se vznik jednoty plánoval předem³⁰⁰, či to byla reakce na vývoj situace, jelikož samotný sněm byl naplánovaný ještě v době, kdy Menhart žil. Sjezd byl svolaný Oldřichem II. z Rožmberka. Pokud se vznik jednoty plánoval dopředu, uvěznění a následný skon Menharta byl dobrou záminkou³⁰¹, aby se urychlilo utvoření seskupení. Je to tedy sporné a můžeme nad tím polemizovat, ačkoliv už se něco plánovalo během života Menharta. Jeho smrt byla spouštěcím efektem, který dal ostatní účastníky dohromady. Situace velice neobvyklá na období dlouhého interregna. Strakonickou jednotu můžeme řadit mezi určitý fenomén, který získal nejvíce pozornosti z řad dalších významných stavovských či panských jednot.

8.1. Vznik

Jednota vznikla 8. února 1449, ve Strakonících.³⁰² Jak je zaznamenáno výše, jednalo se o reakci na sled událostí, kdy bylo náboženství považováno za politický ráz, jež rozdělovalo tehdejší lid. Oldřich z Rožmberka je považovaný za hlavního představitele a vůdce spolku. S ostatními členy se snažili o udržení kontroly v rámci královské moci.³⁰³

Byl to vzdor proti samotnému Jiřímu z Poděbrad, jednotě Poděbradské a reakce na danou politickou situaci. Členové jednoty se snažili překazit jeho vzrůstající moc. Oldřich z Hradce ostře vystupoval proti Jiřímu z Poděbrad a hájil zájmy svého otce, který jím byl uvězněný. Jiří odmítal Menharta propustit, a proto se vyostřila situace mezi poděbradskými a pány z Hradce. Na úplném počátku měl hrát Oldřich z Rožmberka prostředníka, jenž bude vyjednávat s Jiřím na sněmu v Pelhřimově, ačkoliv závěr sněmu neměl žádné ukončení.³⁰⁴

²⁹⁸ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 252-253.

²⁹⁹ JÁNSKÝ, Jiří. *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 96-100.

³⁰⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy VI*, s. 177-178.

³⁰¹ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*, s. 74.

³⁰² ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, s. 105.

³⁰³ Tamtéž, s. 44-50.

³⁰⁴ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 347.

Vytvoření jednoty proběhlo, jak už víme, po smrti Menharta, budoucí členové se sešli ve Strakonících. Jednalo se o Oldřicha z Rožmberka, Jindřicha z Rožmberka, Jana Švihovského z Rýzemberka, Oldřicha z Hradce, Hynka Krušinu ze Švamberka, Jana ze Švamberka, Václava z Michalovic, Jindřicha z Kolovrat, Jana z Lobkowicze a Bedřicha ze Strážnice.³⁰⁵ Ačkoliv se jednalo o období nesmírně nestabilní, nejhorší na celé situaci bylo to, že v zemi nebyla žádná moc nějakého krále či správce, který by tento rozkol rozhodl.

8.2. Členové jednoty

Členy jednoty spojovalo přátelství a příbuzenské vztahy, a právě příbuzenství převládalo. Charakteristika jednotlivých vztahů je však celkem komplikovaná, každého člena něco spojovalo s dalšími. Ještě těžší je definovat jedince, který by byl členem jednoty, bez jakékoliv spojitosti s ostatními, pravděpodobně jím nebyl nikdo. Jednotě vévodilo příbuzenství rodů pánů z Hradce, Rožmberka, tedy Vítkovců. Dalším spřízněním byly vztahy sňatkové, v případě Jana z Rýzemberka a jeho ženy Anny z Hradce, to byli páni z Rýzemberka či páni ze Švamberka.

V otázce přátelství je spojovala zkušenost s předchozími válkami či vysokými politickými funkcemi, odkdy uzavřeli různá spojenectví. Od toho se odvíjela další výpomoc členům, jednalo se o poskytování finančních prostředků či si navzájem uchovávali různé listiny.³⁰⁶ Samozřejmě se uvnitř jednoty odehrálo několik sporů, které narušily vztahy mezi členy. V tomto případě se jednalo o problém mezi Oldřichem z Hradce a Bedřichem ze Strážnice³⁰⁷, kteří řešili relikviářový kříž, jenž byl zastavěn Jiřímu z Poděbrad. S Bedřichem to bylo víc než zajímavé, o důvodech přeběhlíků do Poděbradské jednoty píše níže. Bedřicha však jako přímého přeběhlíka označovat nemůžeme. Víme o něm, že ještě v roce 1451 patřil mezi členy Strakonické jednoty, ale v této době jednal s Jiřím z Poděbrad o zlatém kříži a s největší pravděpodobností se mu snažil vycházet vstříc, aby nepřišel o níže zmíněný Kolín.

Důležitým pojítkem se stalo nepřátelství vůči Jiřímu a členům Poděbradské jednoty. Většinou se jednalo o rivalitu s přeběhlíky, kteří střídali strany a skupiny podle

³⁰⁵ GUTKAS, Karl. *Der Mailberger Bund*, s. 67.

³⁰⁶ PELIKÁN, Josef. *Rožmberské dluhopisy*, s. 233-235, č. 659.

³⁰⁷ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 352-353.

momentálního zisku pro svoji osobu, ale jednalo se též o zradu rodu, protože řada příbuzných členů Strakonické jednoty, byli v Jednotě poděbradské.

8.3. Strategie jednoty

Cíle jednoty se odvozují od zápisu, který byl vydán 8. února 1449.³⁰⁸ Tento zápis sloužil zejména pro veřejnost.³⁰⁹ Originál tohoto zápisu byl uschovaný u Rožmberků. Jak je zmíněno výše, jednota byla reakcí na uvěznění a špatné zacházení vůči Menhartovi z Hradce a další události. Proto členové uvedli, že jejich protivníci, tedy druhá strana Jiřího z Poděbrad³¹⁰ a jeho souputníků, porušuje kompaktáta či mírný list a všechno dělají k prospěchu celé země, jelikož do té doby všichni žili v poklidu.³¹¹ Členové se snaží poukázat, jak všeho litují a jsou ochotni se podporovat či obětovat „*k rovnému*“, pokud by byli z něčeho obviněni.

Strakonická jednota se snažila o spojení mocnosti s následnou obranou, jelikož všichni žili ve strachu. Bohužel se nemůžeme dočíst, k jaké problematice či otázce se konkrétně jednota vyjadřuje. Pravděpodobný cíl byl takový, že se mělo navrátit vše do předchozích kolejí, tedy před událost, kdy Jiří z Poděbrad a jeho jednota obsadili Prahu. Většina by odhadla, že se spory jednot týkaly zejména náboženských problémů³¹², budu se opakovat, šlo o spor čistě politický. Objevovaly se náznaky, že spory jednaly v otázce zemské správy, církevních záležitostech a samozřejmě prosazení vhodného kandidáta na trůn.

Jednota se snažila o oslovení potenciálních spojenců, aniž by si definovali konkrétní body. S jednotou sympatizovali obyvatelé Plzně. V Plzni byl svolán sněm k setkání obou stran, ale poděbradští účast odmítli, protože věděli, že obyvatelé Plzně se přiklánějí na stranu Strakonické jednoty. Později se přidala další města, České Budějovice, Kadaň. Strakonická jednota moc úspěchu s královskými městy neměla, pravděpodobně se jim zdála méně atraktivní a důvěryhodná. Dalšími městy, která se snažila jednota získat, byl katolický Cheb a radikální Tábor. Mělo se jednat o města neutrální, ani jedno nevyjadřovalo názor a případné sympatie k dané jednotě. Cheb se v následujících letech na žádnou stranu nepřidal. Město se nacházelo pod ochranou Fridricha Saského, další

³⁰⁸ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 351-355.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 352.

³¹⁰ Jeho jméno není konkrétně zmíněno.

³¹¹ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 359.

³¹² O této problematice, nejsou bližší informace v ustavujícím zápisu. Velká část členů byla katolického vyznání. Snažili se o šíření katolictví do dalších měst s tím, že se vše dělá pro dobro křesťanství. URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 359.

ochranu mu dodávala smlouva, kterou mělo uzavřeno s českými knížaty. Tábor utvořil dvě strany, jedna stála na straně Oldřicha z Rožmberka a pánů z Hradce, druhá na straně Jiřího z Poděbrad.³¹³ Tábor nepůsobil neutrálně celou dobu, v průběhu se přikláněl na obě strany a vybíral si tu nejvíc výhodnou.³¹⁴ Víme však, že roku 1450 Tábor jednal se Strakonickou jednotou, pomocí Oldřicha z Hradce. Údajně spolu měli i schůzku, bohužel nevíme její průběh či konečnou dohodu.³¹⁵ Tábor však požádal Strakonickou jednotu o pomoc, když se k jejich městu blížilo poděbradské vojsko. Oldřich z Rožmberka se bál provokovat poděbradské, navíc neměl celé vojsko, které se zrovna nacházelo v Rakousích.³¹⁶ Od roku 1450, kdy probíhala válka, se ale k jednotě nikdo nepřidal, protože pomoc od Fridricha Saského již očekávat nemohli.³¹⁷

S největší pravděpodobností, se snažili členové jednoty obhajovat nároky a cíle Ladislava Pohrobka.³¹⁸ V tomto období se výrazně zviditelnil konflikt mezi Jiřím z Poděbrad a pány z Hradce, proto byly veškeré nároky na prosazení Ladislava Pohrobka odsunuty na vedlejší kolej. Spory mezi Strakonickou a Poděbradskou jednotou rezonovalo tím, že se prvotně jedná o prosazení vlastních zájmů, bez jakéhokoliv strachu, že země nemá krále.

Spory se měly vyřešit před uznáním nového krále, takže Strakonická jednota měla fungovat do doby vyřešení veškerých pří a do roka poté. Není tajemstvím, že ke konci jednoty někteří členové přešli na stranu Jiřího z Poděbrad. K jeho vítězství přispěl kateřinský sněm, který proběhl na přelomu let 1450 a 1451. Při tomto sněmu byl vyhlášený obecný mír. Ačkoliv Jiřík vyhrál, Strakonická jednota ještě fungovala. Nemůžeme s jistotou určit, kdy Strakonická jednota zanikla, ale pravděpodobně se tomu tedy stalo po kateřinském sněmu.

Pokud chtěla jednota dosáhnout svých výsledků pomocí vojenského nátlaku, tak to velice dobře skrývala. Pouze v korespondenci, která byla vyměněna mezi členy jednoty, je zmíněno, že pokud nesplní Poděbradská jednota dané podmínky, bude muset dojít k boji.³¹⁹ Ačkoliv k žádné válce nedošlo, členové pravděpodobně počítali s tím, že k něčemu takovému dojde.

³¹³ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 367.

³¹⁴ ŠMAHEL, František. *Dějiny Tábora I*, s. 536-537.

³¹⁵ Tamtéž, s. 536

³¹⁶ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 665.

³¹⁷ *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV*, s. 227-228, č. 330.

<https://digi.ceskearchivy.cz/64/130/2562/1528/26/0> Vyhledáno 12. 2. 2021

³¹⁸ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 346.

³¹⁹ List Oldřicha z Rožmberka Janovi z Hradce 14. února 1449, *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV*, s. 11, č. 12. <https://digi.ceskearchivy.cz/64/22/3395/1351/22/0> Vyhledáno 12. 2. 2021

8.4. Průběh fungování

Jak je nastíněno výše, v průběhu fungování Strakonické jednoty, od roku 1449 až do roku 1452, probíhal politický spor s Poděbradskou jednotou.

V čele jednoty stál Oldřich a Jindřich z Rožmberka, Oldřich z Hradce.³²⁰ Za celou dobu se konalo spoustu sněmů, které byly uspořádány z toho důvodu, aby se vše oddalovalo. Jiří z Poděbrad též váhal s rozpoutáním války, protože byl brzy obviněn, že Menharta z Hradce otrávil a toto obvinění se mělo dostat na veřejnost. Roku 1450 proběhl v Pelhřimově sněm, kde se obě strany shodly na tom, že jsou nevinné, ačkoliv obviňování Jiřího nadále pokračovalo.

Jednota neřešila otázku peněz, předpokládalo se, že každý člen přispěje určitým množstvím. Samozřejmě v začátku fungování, všichni přikládali různé stížnosti na své nepřátele. Jejich řešením měla být diplomatická či vojenská uspořádání.³²¹ Pokud by nastal problém a muselo by se vše řešit válkou, bylo třeba požádat o vojenskou či diplomatickou pomoc, tato pomoc byla využita několikrát.³²² Jednota tedy měla pomoci svým členům v případě, že by se objevil problém s poděbradskými či úplně jinými nepřáteli. Pokud k dohodě nedošlo, většinou se sám Oldřich z Rožmberka ujímal urovnání sporů.

Dalším zajímavým bodem ve fungování jednoty bylo přijetí nového člena. Jednota měla jedenáct zakládajících členů a byla otevřena všem zájemcům, ale samozřejmě se u některých objevovala otázka, za jakých podmínek smí být dotyčný přijat. Tyto podmínky se odvíjely od smlouvy, která byla dohodnuta roku 1449 v Jindřichově Hradci. Pokud někdo porušil dané podmínky, tj. porušení příměří a neposlouchání prostředníků, tak jim hrozilo vyloučení z jednoty. V některých případech mohli být dotyční veřejně zostuzeni.³²³ Členové Strakonické jednoty doufali, že přilákají mnoho dalších lidí, kteří budou ochotni vystupovat proti Jednotě poděbradské. Ta měla oproti Strakonické jednotě mnohem více členů a hlavně královských měst. Je proto jasné, že od samého začátku měla Strakonická jednota nevýhodnou pozici. Velkým krokem pro Poděbradskou jednotu v množství členů bylo dobytí Prahy, jelikož strana Jiřího

³²⁰ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 350.

³²¹ AČ XV, s. 2.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=822&page=2&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 15. 2. 2021

³²² Pomoc využil Jan Kolda ze Žampachu, Hynek Krušina ze Švamberka, Mikuláš z Lobkovic, Jindřich z Kolovrat.

³²³ *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV*, s. 41, č. 45.

<https://digi.ceskearchivy.cz/64/37/2975/1700/26/0> Vyhledáno 12. 2. 2021

z Poděbrad se stala silnější. Rudolf Urbánek zaznamenává jména neutrálů, kteří se řadili do skupiny, skládající se z katolíků a utrakvistů. Neutrální skupina měla fungovat do té doby, dokud jedna strana nezíská rozhodnou převahu.³²⁴ Strakonická jednota na svoji stranu získala tři města a cca třicet šlechticů, Poděbradská jednota měla o polovinu více šlechticů.³²⁵ Ukazuje nám to její oblíbenost, a hlavně i neutrální skupiny se přikláněly více k Jiříkovi, a proto se pyšnila vyšším počtem členů.

Zajímavé je však to, že část hlavních stoupců Strakonické jednoty se snažila vymyslet, jak vyjít vstříc či dokonce, jak se podřídít Jiřímu. Někteří členové jednoty se nesmířili s vývojem situace a přeběhli na stranu poděbradskou. Tito přeběhlíci bojovali za vlastní zájmy, nikoli za cíle jednoty. Proto bylo velice těžké, aby Strakonická jednota tyto lidi udržela, jelikož jejich záměr nebyl ideologický. Je však nutné zdůraznit, že vývoj Strakonické jednoty nebyl zrovna optimistický, a hlavně nedokázala plnit zájmy členů, kteří přemýšleli nad svojí budoucností a soužitím s příznivci Jiřího, což byl další důvod, proč se uchýlili k odchodu z jednoty, jelikož smír mezi stranami byl v nedohlednu. V Poděbradské jednotě byla pro členy možnost získání různých statků či zaručení vysoké politické pozice. Strach o ztrátu državy měl i Bedřich ze Strážnice, který se bál, že přijde o Kolín, ačkoliv o něj stejně později přišel.³²⁶ Podobný průběh se odehrál u Mikuláše z Lobkovic, který měl získat právo na město Kadaň³²⁷, během krátkého působení v Jednotě poděbradské.

Od roku 1450 se situace výrazně změnila. Většina členů zemřela, později i páni z Hradce a ostatní nahradili jejich synové, kteří se v následujících měsících sblížili s Jiřím, spolu pak uzavřeli smír. Hlavního představitele jednoty, Oldřicha z Rožmberka, oficiálně nahradil jeho syn Jindřich.³²⁸ Právě ti, co zbyli, se minimálně do roku 1451, drželi strany rožmberské. Tyto změny v představitelích urychlil konec jednoty. Koncem jednoty si mnoho členů hledalo nejlepší cesty na výhodnější stranu, tedy Jiřího z Poděbrad, protože budoucí zemský správce, chtěl znát jejich stanovisko, na čí straně stojí.³²⁹

Cíle jednoty však zůstaly nenaplněny, mocenský vzestup Jiřího se nepodařilo překazit. Dalším selháním byly ohromné dluhy, jež zapříčinily vojenskou nestabilitu a důvody k

³²⁴ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 379-380.

³²⁵ Tamtéž, s. 377-379.

³²⁶ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, s. 83.

³²⁷ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský I*, s. 187.

³²⁸ MACEK, Jiří. *Jiří z Poděbrad*, s. 77.

³²⁹ URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský II*, s. 633-634.

ukončení války. Hlavní důvod, zdůrazňující poněkolkáté, vzniku jednoty byla smrt Menharta z Hradce, a právě obviněný Jiří z Poděbrad, který měl Menharta zabít. Bohužel i v tomto případě byla jednota neúspěšná, protože se jí nepodařilo dokázat, že je Jiří vrah. Ač Jiří čelil častým útokům ze strany Strakonické jednoty, sám uvítal smír. Ukončením těchto svárů v zemi nastal klid a mír.

9. Jindřich IV. z Hradce

Narodil se roku 1442, byl synem Jana IV. Teleckého z Hradce a Kateřiny ze Šternberka. Jindřich IV. tedy nepatřil do rodové linie Menharta z Hradce, smrtí Oldřicha V., vymřela hradecká větev rodu. Jindřich ale patřil mezi pány z Hradce, který též ostře vystupoval proti Jiřímu z Poděbrad. Jeho otec, Jan Telecký, byl blízkým přítelem Oldřicha z Rožmberka, s nímž si hojně dopisoval.³³⁰ Spolu pak byli ve Strakonické jednotě, jež zbrojila proti Jiříkovi. Podle Františka Teplého³³¹, se Jindřich prezentoval jako egoistický člověk, kterému nejde o blaho země, ale o osobní požitky a snížení panovnické moci. Pro peníze byl ochotný udělat cokoli, kde viděl možnost výděleku, tam se obrátil.

Byl velmi horlivým katolíkem, dokonce nechal vyhnat ty, co uznávali a přijímali kalich.³³² Jindřich se dále objevoval mezi katolickými odbojovými skupinami. Vstoupil do Zelenohorské jednoty, se svým poručíkem a strýcem Zdeňkem Konopišským ze Šternberka³³³, který měl na něj velký vliv, ale vždy měli velice dobré vztahy. Zdeněk ze Šternberka mu dával cenné rady, třeba na jeho podnět nechal opevnit své město a hrad.³³⁴ Ještě předtím, než se stal Zdeněk jeho poručíkem, tuto pozici poručníka vykonával Arnošt Leskovec.³³⁵ Poručnictví a správcování se Zdeněk věnoval přibližně do roku 1463. Po smrti svého bratra, Heřmana, se stal velice mocným pánem, jelikož zdědil veškeré jeho državy.³³⁶ Tyto državy měly být po smrti jejich matky rozdělené mezi bratry. Kateřina však ve své závěti uvedla, že tyto državy získají, až dovrší plnoletosti. Pokud děti zemřou, celé državy a jmění připadne bratrovi a poručníkovi dětí, Zdeňkovi ze Šternberka.³³⁷

³³⁰ *AČ XIV*, s. 29.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=821&page=29&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 15. 2. 2021

³³¹ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce II*, s. 49.

³³² *AČ IV*, s. 459.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=795&page=459&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 15. 2. 2021

³³³ Viz. 3. kapitola o Menhartovi: Zdeněk byl přívržencem Jiřího, ten ho dokonce, po zjetí Menharta z Hradce a zbavení funkce nejvyššího purkrabího, jmenoval na tuto funkci. KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 119, 121.

³³⁴ JURÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 84.

³³⁵ *AČ IX*, s. 299.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=799&page=299&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 15. 2. 2021

³³⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého IV*, s. 42.

³³⁷ DVORSKÝ, František Ivan. *Staré písemné památky žen a dcer českých*, č. 42, s. 77-80.

Jindřich měl vůči svým měšťanům velké uznání, ačkoliv se část stavěla záporně proti císaři Fridrichovi a Rakušanům, protože mu to kazilo jeho pověst. 16. prosince 1467 jel Jindřich spolu se svým strýcem do Vratislavi, kde se konal sjezd katolíků. Sjezd byl svolaný na žádost legáta Rudolfa, který veřejně prohlašoval, že Jiříka nikdy jako krále neuzná, ač s ním uzavřel příměří do roku 1468, hned v dubnu 1468 papež obnovil klatbu na Jiřího a všechny katolíky stojící při něm, což byl v zemi další problém. Statky měly být zabráný k dobru všem.³³⁸

Samozřejmě i Jindřich, po vzoru předchůdců, patřil mezi významně postavené osoby v okruhu politiky. Zvolením Matyáše Korvína králem³³⁹, rostla Jindřichova kariéra. Jindřich spolu s jednotou a dalšími, pomáhal Matyášovi při tažení proti Jiřímu na přelomu dubna a května 1468. Na konci téhož roku v Olomouci, Jindřich slíbil Matyášovi, že ho nikdy nezradí a bude při něm stát. Jindřich byl od roku 1469 jmenován nejvyšším královským komorníkem, přísedícím zemského soudu v Brně a nejvyšším komorníkem zemských desek. Později dokonce zastupoval Jiříka, na různých sněmech.³⁴⁰ Jindřich udržoval přátelství s rodem Rožmberků, všechno nám to dokazuje korespondence, kterou vedl s Vokem II. z Rožmberka.³⁴¹ Další dopisování nám představuje vztah mezi Jindřichem a Bohuslavem ze Švamberka. Bohuslav byl dosazen do čela strany, jenže tuto pozici zastával jeho strýc Zdeněk ze Šternberka, a proto jejich vztahy nebyly úplně kladné³⁴², jejich vztah se vyostřil tak, že ho Jindřich žaloval králi.³⁴³

Od roku 1471, kdy zemřel Jiří z Poděbrad, vládl v zemi Vladislav Jagellonský, jehož čeští stavové uznali králem a dávali mu najevo větší sympatie než Matyášovi, protože bylo jasné, že Vladislav vyslyší jakékoliv námitky a pokusí se pomoci. Ještě v roce 1475 proběhl sněm v Praze, kde se jednotáři radili o klidný mír v zemi. Tam byl Jindřich zvolen

<https://msearch.mlp.cz/cz/titul/stare-pisemne-pamatky-zen-a-dcer-ceskych/3911390/#/dk=key-eq:3944658-amp:titul-eq:true&getPodobneTituly=deskriptory-eq:2000264-amp:key-eq:3911390>

Vyhledáno 15. 2. 2021

³³⁸ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce II*, s. 35.

³³⁹ Podpora od katolického panstva a předáků zelenohorské jednoty. Ačkoli se nikdy Matyáš nestal legitimním králem. Dříve zelenohorská jednota nabízela korunu králi Kazimírovi.

³⁴⁰ JURÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 85.

³⁴¹ ČORNEJ, Petr. *Království dvojího lidu*, s. 298.

³⁴² *AČ VI*, s. 144-145.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=818&page=144&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 16. 2. 2021

³⁴³ *AČ IX*, s. 194-195.

<https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=10&bookid=799&page=196> Vyhledáno 16. 2. 2021

jako předák „Uhrů v Čechách“³⁴⁴, jelikož se jako jeden z mála těšil značným sympatiím. Roku 1479 se Jindřich stal oblíbencem Vladislava Jagellonského, složil mu na Svatováclavském sněmu věrnost, ten ho za tento akt jmenoval hejtmanem Bechyňského a Vltavského kraje.³⁴⁵ Dalším bodem sněmu bylo projednání sporů, jež vedla šlechta rakouská s českou, protože jejich nájezd do země ničilo vše. Podobný problém měl Jindřich s Němci, se kterými uzavřel příměří roku 1477, aby mu neškodili. Bohužel se situace vyvíjela jinak a na tento podnět bylo králem vydané velení, jehož se měli ujmout páni z Hradce. Spolu s Tábořskými vydali manifest na Němce. Roku 1480 se útočilo na Němce, samozřejmě opět pomocí vozové hradby.³⁴⁶ Nájezdy ještě téhož roku skončily a mezi rakouskou a českou šlechtou bylo uzavřené věčné příměří.

Jmenování Jindřicha, Vladislavem, na hejtmana, možná bylo učiněno tím, že si nechtěl Jindřicha, vůdce katolické šlechty, znepřátelit. Jeho dvorské úspěchy stoupaly, stal se nejvyšším komořím³⁴⁷ a působil v úřadu nejvyššího zemského purkrabího.³⁴⁸ Vladislav udělil Jindřichovu městu znak. Jeho město v této době velice vzkvétalo, což jsem lehce zmínila níže. Jindřich si zároveň ustanovil, že bude Jindřichův Hradec za dědictví nedělitelné. Jeho hrad byl přestavěn, přibyl Královský sál a rozšířil kapli. Po smrti Korvína, se Jindřich z Hradce vypravil do Uher, aby pro Vladislava získal uherskou korunu, což se mu podařilo.³⁴⁹

Jindřich se musel, jako jeho předchůdci, poprat s dluhy, které enormně rostly během válek a četných zahraničních cest. Ač byl významný a na vysoké pozici, finance ubývaly. Jediným řešením byl prodej či zástava statků, některé rozdělil či nechal celé. Samozřejmě část svých dluhů pokryl získáním nového úvěru mezi poddanými. Později, svojí oblíbeností u krále Vladislava, zvýšil postupně příjem zisku, dokládá nám to zvýšený počet řemesel v Hradci a jeho okolí, dále obchod, silnice či dokonce mosty.

Za svůj život byl čtyřikrát ženatý, Alžběta Eliška ze Šternberka³⁵⁰, první manželka, která byla jeho sestřenicí, jednalo se totiž o dceru Zdeňka ze Šternberka. Ačkoliv byl Jindřich katolík, Alžběta Eliška hrdě přijímala podobojí. V manželství byli pravděpodobně velmi krátce, přibližně osm měsíců, Alžběta Eliška umírá v září 1484.³⁵¹

³⁴⁴ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce II*, s. 39.

³⁴⁵ JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 84.

³⁴⁶ TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce II*, s. 50-51.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 73.

³⁴⁸ CORI, Johann Nepomuk. *Jindřich IV. z Hradce: nástin životopisný*, s. 118-120.

³⁴⁹ JUŘÍK, Pavel. *Domina pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, s. 85.

³⁵⁰ *Ottův slovník naučný XI*, s. 731.

³⁵¹ DVORSKÝ, František Ivan. *Staré písemné památky žen a dcer českých*, č. 50, s. 94-95.

https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/91/13/90/stare_pisemne_pamatky.pdf Vyhledáno 16. 2. 2021

Mezi jeho další ženy patřila, Anežka Tovačovská z Cimburka, Magdaléna z Gleichenu a jeho poslední ženou byla Anna Kateřina z Minsterberka, s níž měl dvě děti, syna Adama a dceru Annu. Jindřich zahynul při lovu, dne 17. ledna 1507.³⁵² Anna Kateřina byla vnučkou Jiřího z Poděbrad, čímž se podala ruka k smíru se syny Jiřího.

9.1. Zelenohorská jednota

Zelenohorská panská jednota vznikla jako odbojová skupina, která stála proti Jiřímu z Poděbrad.³⁵³ Spor, který je označován za nejdelší válečný konflikt českého středověku.³⁵⁴ K vytvoření jednoty došlo roku 1465 na zasedání na Zelené Hoře. Jako tomu bylo u Strakonické jednoty, počátky jednoty se utvářely již dříve, v případě Zelenohorské jednoty v době vládnutí Jiřího z Poděbrad. Do jednoty se přihlásilo celkem šestnáct pánů³⁵⁵, mezi členy jednoty patřili Rožmberkové, Jan II. z Rožmberka³⁵⁶, Bohuslav ze Švamberka, Zdeněk ze Šternberka³⁵⁷, pan Jindřich z Hradce a další. V čele jednoty však stál oficiálně Jošt z Rožmberka. Členové byli propojeni politicky, nábožensky, ale též příbuzensky. Do jednoty tedy vstoupili i ti páni, co byli v jednotě Strakonické. Páni si ustanovili, že si po dobu pěti let budou pomáhat a hájit svobod zemských.³⁵⁸ Náhled složení budoucí jednoty, se nám naskytl na sněmu z roku 1461, kde se řešila otázka majetková.³⁵⁹

Cílem jednoty byla podpora Matyáše Korvína, se kterým měl Jindřich z Hradce blízký vztah. Ale jaké důvody či na jaký podnět jednota vznikla? Kromě podpory Matyáše Korvína, byl dalším důvodem samotný Jiřík. Z pozice krále se změnil, jeho názory a cíle, které měl ještě před dosazením na trůn, zejména pevná panovnická moc, což panstvo bralo jako útok proti nim samým. Panstvo totiž očekávalo nějaký vděk ze strany Jiřího, kromě odměn v podobě státních funkcí či odúmrť, chtěli mít své slovo ve vládě a fungování v zemi, což se Jiřímu nelíbilo a jak jsem zmiňovala výše, Jiří chtěl vládnout

³⁵² SLČ, s. 236.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=47&bookid=813&page=236&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 13. 4. 2021

³⁵³ CORI, Johann Nepomuk, *Jindřich IV. z Hradce*, s. 11.

³⁵⁴ NOVOTNÝ, Robert. *Zrození mýtu: dva životy husitské epochy*, s. 158.

³⁵⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny města Prahy*, s. 112.

³⁵⁶ Jednotu brzy opustil a přidal se na stranu Jiřího z Poděbrad.

³⁵⁷ NOVOTNÝ, Rudolf. *České dějiny politické II*, s. 63.

³⁵⁸ *AČ IV*, s. 110.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=795&page=110&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 17. 2. 2021

³⁵⁹ JURK, Jiří. *Zápas o zemský soud - jedna z příčin vzniku zelenohorské jednoty roku 1465*. In: Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí, s. 181-192.

sám v mocensky pevné hlavě vlády. Nešlo tedy o problémy a spory náboženské, ale problémy stavovské. Jednota si dávala za úkol hájit cíle nižší šlechty. 30. listopadu 1465 byl na Zelené Hoře vydán dokument, který provolával Zelenohorskou jednotu k členům rytířského vztahu.³⁶⁰

Další problém se jevil v mincovní oblasti. Byly zmatky v samotné hodnotě groše, jelikož šlechta pobírala předem stanovenou rentu, jež mohla klesat důsledkem hodnoty groše. Mělo to dominový efekt, šlechta pobírala méně peněz a tím pádem, u nižší vrstvy nakupovala méně, takže obě strany byly nespokojeny a bouřily se vůči Jiřímu, který si měl tímto způsobem obohatit pokladnu.

Úplně prvním panským svárem proti Jiřímu, měl být odpor Hynka Bítovského z Lichtenburka, jenž odmítal poslouchat krále. Hynek si stěžoval až do Říma, protože mu údajně Jiří zničil hrad Cornštejn.³⁶¹

Další výrazný problém tkvěl v nesympatiích vůči synům Jiřího z Poděbrad, Viktorina a Jindřicha. Jednalo se zejména o Viktorina, který byl nejpravděpodobnější dědic trůnu. Ten se měl starat o zemské klenoty, ačkoliv by měly být v péči panské moci.³⁶² Páni a členové jednoty se snažili zabránit tomuto případnému nástupnictví. Všichni doufali, že k ničemu takovému nedojde a Jiří nestihne vyřešit nástupnictví svých synů během svého života. Stížnosti, které padli během utváření jednoty, tedy velmi mířili proti Viktorinovi. Jan Zajíc z Házmburka, označovaný za hlavního organizátora jednoty, přednesl tuto nesympatii proti Viktorinovi: „*O to stojíte, aby jeden z synův Vašich byl zvolen za krále: my chceme míti se k vaší Milosti jako k pánu svému podle svobod svých, ale nyní dvou pánův míti nemíníme.*“³⁶³ Zajímavé je, že se jednota nebála budoucích vojenských sporů s králem či jeho syny, přestože neměla dostatek vojenských sil. Dalším problémem této jednoty byla roztříštěnost samotných členů, a proto to ukazuje na nejednotnost skupiny. První válečný spor byl zahájen 28. dubna 1467, kdy proti jednotě vytáhl král a jeho synové, Viktorin a Jindřich. Vojenský střet byl fascinujícím tím, že vojsko krále obsadilo dvanáct českých hradů a tím se dostala jednota do nelehké situace, jednalo se spíše o boje opěrných míst než střetům v otevřeném poli.³⁶⁴ Úspěch vojenské výpravy stál na straně

³⁶⁰ BOUBÍN, Jaroslav. *Nižší šlechta a vznik zelenohorské jednoty*. In: Český časopis historický, s. 354-355.

³⁶¹ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV*, s. 445-451.

³⁶² ŠANDERA, Martin. *Zelenohorská jednota a synové krále Jiřího*. In: NOVOTNÝ, Robert. *Zrození mýtu: dva životy husitské epochy*, s. 159.

³⁶³ Tamtéž.

³⁶⁴ Tamtéž.

krále. Páni, kteří byli postupně napadáni z různých stran, uzavírali spojení s králem. V tomto čase zemřel bratr Jana Zajíce z Házmburka, Oldřich.

Hrad a město Jindřichův Hradec mezitím plnil funkci vojenské základny a centrum války proti Jiřímu. Do Hradce se stahovali všichni, kdo se krále báli či s ním měli nějaký problém, zároveň se ve městě ukrývali ti, kteří byli Jiřím vyhnáni. Posilou pro město bylo vojsko Zdeňka Šternberka, který byl vojenským výpadem překvapený. Hradec obléhal Jan z Rožmberka, stojící na straně krále. Město později napadl Rožmberk s Poděbradovým synem, který měl slábnoucímu Rožmberkovi pomoci. Střet, založený na vozové hradbě, nedopadl dobře pro strategii a vojsko Zdeňka ze Šternberka, musel se totiž stáhnout. Ač to nevypadalo pro Zdeňka dobře, nakonec se podařilo Jindřichův Hradec udržet. Rožmberk se zalekl ztrátové bilance a Jiříkův syn neměl šanci na úspěch.

Jednota nadále obhajovala zájmy uherského krále Matyáše, který v dubnu 1468 zahájil tažení proti Jiřímu. Matyáš též poskytl vojenskou pomoc jednotě, která měla střety s Jiřím. Pomoc přišla vhod i těm pánům, kteří nechtěli držet bližší spojení s Jiřím, aby nebyly napadány jejich statky. Matyáš se Zdeňkem později provedli vojenské napadení vedené proti Viktorinovi, jehož při něm chtěli zajmout, bohužel se tento plán nezdařil.³⁶⁵ V tomto momentě jsou synové krále kritizováni, z důvodu častých neprofesionálních útoků, které by lépe zvládli hejtmani.³⁶⁶ Proto se může zdát, že tyto spory nebyly vedeny přímo proti Jiřímu, ale jeho synům, zejména Viktorinovi, proti němuž měl Zdeněk, vůdce jednoty, spoustu výhrad. Dokládá nám to korespondence, kterou mezi sebou vedli a navzájem se hanili.³⁶⁷

Jakmile měla Zelenohorská jednota na své straně Matyáše Korvína, poděbradští utrpěli další ztrátu, přišli totiž o svůj soukromý majetek. Šternberk a další členové si kompenzovali ztracený majetek, jenž jim byl zabaven během bojů a sporů. Funkce jednoty evokuje k tomu, že se řeší spíše spory osobní, nikoliv však politické spory ve prospěch země.

V létě 1469 vrcholil spor mezi Jiřím z Poděbrad a Janem Zajícem z Házmburka. Jeho syn Viktorin byl zajat Uhry a Jiří se proto snažil zajmout Zajíce, aby ho mohl nabídnout

³⁶⁵ KOSINOVÁ, Věra. *Zdeněk ze Šternberka a jeho královské ambice*. In: Sborník prací věnovaných Janu Bedřichu Novákovi k šedesátým narozeninám 1872-1932. s.207.

<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/1762> Vyhledáno 20. 2. 2021

³⁶⁶ ŠANDERA, Martin. *Zelenohorská jednota a synové krále Jiřího*. In: NOVOTNÝ, Robert. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy, s. 162.

³⁶⁷ *AČ XX*, s. 553-557.

https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=10&bookid=1094&page=553&action_button.x=0&action_button.y=0 Vyhledáno 20. 2. 2021

jako výměnu za svého syna. Zajíc měl však neskutečné štěstí, protože se mu podařilo uniknout před druhým synem Jiřího, Jindřichem. Jiřího vojsko dále útočilo na hrady jednoty, tedy i na Zajícovo, proto se rozhodl opět uzavřít s králem příměří.³⁶⁸

Nástup Vladislava Jagellonského na trůn, byl pro jednotu úspěch. V kališnické zemi vládl katolický král.³⁶⁹ Poděbradská rodina, se po smrti Jiřího, potýkala s obrovskými dluhy. Postupně se však jednota Zelenohorská snažila vycházet se syny Jiřího z Poděbrad, kteří plnili funkci diplomatů, vlivem Korvína, přibližně od roku 1474, museli s jednotou dokonce spolupracovat.

Roku 1479 se na sněmu v Olomouci uzavřela dohoda mezi Jagelloncem a Korvínem. Na sněmu se dále řešila otázka navrácení zabraných statků. Navrácení bylo výhodné hlavně pro členy jednoty. Pro Poděbradovy syny to byla hlavně ztráta.³⁷⁰

Jak už jsem zmiňovala výše, Zelenohorská jednota řešila zejména osobní konflikty, než aby řešila diplomatické otázky pro dobro Koruny české. Konec česko-uherských válek, vedené mezi českým královstvím a jednotou, jež zasáhly hlavně Moravu a Slezsko, značilo konec samotné jednoty. Tyto spory přinesly ztráty nejen jednotu, ale i pro syny Jiřího.

³⁶⁸ ŠANDERA, Martin. *Zelenohorská jednota a synové krále Jiřího*. In: NOVOTNÝ, Robert. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy, s. 164-165.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ Tamtéž.

Závěr

Páni z Hradce byli vskutku významným rodem našich dějin, který stál u důležitých historických momentů, členové působili po boku jiných výrazných osobností husitské doby. Je proto zajímavé, jaký vliv měli na vývoj nejdůležitějších mezníků české historie a země.

Co se týče osobnosti Menharta z Hradce, setkáváme se s velmi důležitou a vlivnou osobou 15. století, jehož cesta husitskou dobou byla opravdu klikatá. Můžeme sledovat, jak jeho postavení roste, a naopak postavení, jeho přítele Oldřicha II. z Rožmberka, nemilosrdně klesá, pravděpodobně z důvodu jeho hamižnosti po majetku a falšování listin, ač se řadil mezi nejbohatší šlechtice své doby. Ve srovnání s Menhartem, Oldřichovi II. z Rožmberka scházelo mnoho kladných vlastností, těmito vlastnostmi si Menhart získával podporu ostatních. Přátelství, které choval k Oldřichovi a později Ptáčkovi, by se však nedalo srovnat. Vztah s Oldřichem byl pro Menharta spíše vypočítavý. Oldřichovi šlo zejména o to, co je pro něj výhodné, neřešil, jak dopadnou jeho činy. Panovníci dokonce Menhartovi důvěřovali více než samotnému Oldřichovi. Působí to na mě tak, že na něj měl Oldřich špatný vliv, ačkoliv Menhartovi několikrát pomohl, což si sám uvědomoval. Rudolf Urbánek či Piccolomini zmiňují právě tyto rozdílné sympatie.

Menhart měl ve své době ohromnou politickou moc, jelikož byl nejvyšší purkrabí a touto pozicí, v době interregna, se řadil do čela diplomatické sféry v zemi. Menhart měl na starost korunovační klenoty a pomocí svých úřadů mohl, jakkoliv zasahovat do volby a jmenování nového krále. Ač se to nezdá, jeho slova a rady byly rozhodující, zároveň měl vlivné přátele na různých místech, asi proto mohl vytvářet určitý tlak na jiné politické konkurenty a nepřátele. S panem Menhartem z Hradce se setkal každý, ačkoliv jeho osoba byla zastíněna někým jiným, výraznějším. Postupným studiem jeho života zjišťujeme, proč byl Menhart tak zajímavým a důležitým. V husitských válkách stál většinou na straně vítěze či měl na starosti vedoucí funkci. Snažil se hlavně o klid v zemi a zmírnění působení radikálních husitů. Nejdůležitějším zásahem do historie bylo bezpochyby převezení korunovačních klenotů na hrad Velhartice, na něž si kladl určité nároky. Je až s podivem zajímavé, že ho nikdo nezradil či netušil Menhartovo plány, možná i tento fakt nám dokazuje jeho osobnost. Bohužel nemáme bližší časové informace o pobytu a přesunu korunovačních klenotů.

V otázce náboženství mám jednoznačnou odpověď, jak je uvedeno výše. Menhart chtěl zachovat mír v zemi, a jelikož byl vychovávaný jako utrakvista, jevílo se mu to jako daná věc. S vývojem situace dělali problémy radikální husité, kteří šli proti umírněným husitům. Přestup Menharta ke křesťanství pro něj muselo být velice komplikované, ale pravděpodobně vše dělal pro dobro země a samozřejmě i pro své dobro. Pro husity to nebyla dobrá doba a katolictví se jevílo jako jediné schůdné řešení. Musíme si uvědomit, že mentalita tehdejších lidí byla velice odlišná, a proto je pro nás tato doba a činy jedinců nepochopitelné. Jejich ideje se nedají srovnat s myšlením dnešní moderní doby.

Menhartovu srážku zavinila jeho vojenská a vyjednávací neznalost, jeho sympatie a klidné jednání nemělo úspěch v tom, aby zabránil svému pádu. Dalším problémem byla jeho vstřícnost, ale i nerozhodnost.

Menhartův boj pokračoval jeho synem Oldřichem V., jenž chtěl svého otce pomstít. Nemohu ho srovnávat s Menhartem, protože dle mého byl Oldřich pouhá loutka, která neměla jednotný názor a potřeboval mít po svém boku více protřelé přátele, zejména Rožmberka. Úspěšnější byl Oldřichův příbuzný, Jindřich IV. Tento horlivý katolík, dokázal za svoji věc bojovat a v diplomatickém postavení se mu dařilo více než Oldřichovi z Hradce. Jednoty, jež byly vytvořeny po Menhartově smrti, nám dokazují, jak se odpůrci stavěli proti nadřazené hlavě země, ač většinou neměly šanci na úspěch, i z důvodu početní menšiny. Důvody neúspěchů bylo samozřejmě více, zajímavé bylo však to, jak se daní představitelé jednot nebáli a bojovali za svoji věc, ač se samozřejmě vždycky našel někdo, kdo zvolil pro svůj cíl, výhodnější stranu. Je velice obtížné polemizovat nad tím, zdali jejich jednotlivé kroky, byly vykonány pro dobro a případný mír v zemi, ale i v životě, nebo všichni skrytě bojovali s vidinou cíle pomsty za Menharta z Hradce.

Věřím, že se mi podařilo popsat vše, co jsem si kladla za cíl. Hlavním cílem bylo představení pánů z Hradce, kteří měli spory s Jiřím z Poděbrad, ale též jejich činy v Českém království. Snažila jsem se samozřejmě taky představit hrad Velhartice, který měl důležitou roli v neklidné situaci a době pánů z Hradce. Snažila jsem se o pouhé zařazení do kontextu dané doby, nešlo mi o psaní a synchronizování doby husitské a pohusitské, jelikož na toto téma psalo mnoho jiných a kvalitnějších autorů

Seznam použitých zkratk

AČ – Archiv český

SLČ – Staré letopisy české

Seznam literatury

Vydané prameny

PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*. Litvínov 2010.

BLÁHOVÁ, Marie (ed.). Vavřinec z Březové. *Husitská kronika. Píseň o vítězství u Domažlic*. Praha 1979.

ČORNEJ, Petr (ed.). *Království dvojího lidu: české dějiny let 1436–1526 v soudobé korespondenci*. Praha 1989.

PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha 1907.

z ŘEZNA, Ondřej. *Husitská kronika – Dialog o českém kacířství*. Praha 2020.

Elektronické prameny

Dalimilova kronika [online]. Městská knihovna v Praze 2011.

https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/36/98/64/dalimilova_kronika.pdf Vyhledáno 12. 12. 2021

CHARVÁT, Jaroslav (ed.). *Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic*. In: Františka Palackého II.

<https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=47&bookid=813&page=1>

Vyhledáno 12. 2. 2021

KALOUSEK, Josef. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*. Centrum medievistických studií.

<https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=10&bookid=799> Vyhledáno 15.

2. 2021

RYNEŠOVÁ, Blažena, PELIKÁN, JOSEF. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*.

<https://digi.ceskearchivy.cz/62/157/3929/2108/32/0> 12. 2. 2021

HÁJEK, Václav z Libočan. *Kronyka Czeska*,

<http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:a32feba0-2f41-11de-9808-000d606f5dc6>, Vyhledáno 20. 02. 2021

Literatura

- BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426-1437*. Praha 1966.
- BAUER, Jan. *Kdo po Žižkovi?* Řitka 2019.
- BAUM, Wilhelm. *Císař Zikmund*. Praha 1996.
- BÍLEK, Jiří. *Zikmund Lucemburský, poslední velký císař středověku*. Líbeznice 2019.
- BUBEN, Milan. *Heraldika*. Praha 1986.
- BYSTRICKÝ, Vladimír. *Západní Čechy v husitských válkách*. České Budějovice 2013.
- ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1437-1526 I: Mezi Zikmundem a Jiřím z Poděbrad*. Praha 2010.
- ČECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437: Lucemburkové na českém trůně*. Praha 2000.
- ČORNEJ, Petr, BĚLINA, Petr. *Slavné bitvy naší historie*. Praha 1993.
- ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: život a doba husitského válečníka*. Praha 1992.
- ČORNEJ, Petr. *Lipanská křižovatka: příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*. Praha 1992.
- ČORNEJ, Petr. *Světa a stíny husitství*. Praha 2011.
- ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V*. Praha 2000.
- ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VI*. Praha 2007.
- GUTKAS, Karl. *Der Mailberger Bund von 1451*. Studien zum Verhältnis von Landesfürst und Ständen um die Mitte des 15. Jahrhunderts, in: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 74, 1966
- HLAVÁČEK, Ivan. *Husitské sněmy*, In: Sborník historický IV, Praha 1956, s. 71-109.
- JÁNSKÝ, Jiří. *Kronika česko-bavorské hranice III*. Domažlice 2003.
- JŮNA, Jan. *Vyprávění o Jindřichově Hradci II*. Jindřichův Hradec 2011.
- JUROK, Jiří. *Zápas o zemský soud - jedna z příčin vzniku zelenohorské jednoty roku 1465*. Jiří Jurok. In: Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí Tábor: Muzeum husitského revolučního hnutí 6-7, (1984), s. 181-192.
- JUŘÍK, Pavel. *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*. Praha 2010.
- JUŘÍK, Pavel. *Jihočeské dominium*, Praha 2008.
- JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie šlechtických rodů*. Praha 2014.
- JUŘÍK, Pavel. *Rožmberkové: První po českém králi*. Praha 2020.
- KALIVODA, Robert. *Husitské myšlení*. Praha 1997.

- KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně*. Praha 1998.
- KEJŘ, Jiří. *Husité*. Praha 1984.
- KNOLL, Vilém. *Páni z Velhartic*. Praha 2015.
- KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*. České Budějovice 2004.
- KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberské kroniky: krátký a summovní výtah od Václava Březana*. České Budějovice 2005.
- LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*. Praha 2000.
- MACEK, Jiří. *Jiří z Poděbrad*. Praha 1967.
- MACEK, Josef. *Prokop Veliký*. Praha 1953.
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I*. Praha 1972.
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady II*. Praha 1972.
- PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Praha 1992.
- PELANT, Jan. *Erby české, moravské a slezské šlechty*. Praha 2013.
- PELIKÁN, Josef. *Rožmberské dluhopisy*. Praha 1953.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména II*. Praha 1949.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména III*. Praha 1951.
- SEDLÁČEK, August. *Českomoravská heraldiky*. Praha 1925.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady zámky a tvrze Království českého IV*. Praha 1999.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky, tvrze království Českého IX*. Praha 1893.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky, tvrze Království českého VI*. Praha 1934.
- SKÝBOVÁ, Anna. *České královské korunovační klenoty*. Praha 1982.
- ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: Opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha 2011.
- ŠANDERA, Martin. *Zelenohorská jednota a synové krále Jiřího*. In: NOVOTNÝ, Robert. *Zrození mýtu: dva životy husitské epochy*, s. 164-165.
- ŠAROCHOVÁ, Gabriela V. *České země v evropských dějinách I*. Praha 2006.
- ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy*. Praha 2001.
- ŠMAHEL, František. *Dějiny Tábora I/2*. České Budějovice 1990.
- ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce II: kořeny české reformace*. Praha 1996.
- ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce III: kronika válečných let*. Praha 1996.
- ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova*. Praha 1969.
- ŠMAHEL, František. *Tábor I.: Od počátku osídlení do roku 1452*. Praha 2020.
- TEPLÝ, František. *Dějiny města Jindřichova Hradce 1/1: od nejstarší doby až do vymření rodu pánů z Hradce*. Jindřichův Hradec 1927.

- TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy IV*. Praha 1899.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy VI*. Praha 1906.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských*. Praha 1897.
- URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny III. Věk poděbradský I*. Praha 1918.
- URBÁNEK, Rudolf. *České dějiny III. Věk poděbradský II*. Praha 1918.
- URBÁNEK, Rudolf. *Husitský král*. Praha 1926.
- VANÍČEK, Vratislav. *Vítkovci a český stát v letech 1169-1278*. Československý časopis historický 1981, ročník 29.
- VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem*. Praha 2014.

Vysokoškolské kvalifikační práce

- MICZANOVÁ, Veronika. *Pan Menhart z Hradce ve víru událostí první poloviny 15. století* (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2015
- PÁTÝ, Lukáš. *Strakonická jednota. Protivníci Jiřího z Poděbrad v souboji o moc v Českém království 1449 – 1452* (rigorózní práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2015
- SEDLÁKOVÁ, Jitka. *Počátky rodu Vítkovců se zaměřením na linii hradeckou* (bakalářská práce na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni). Plzeň 2012
- SCHEJBALOVÁ, Dominika. *Historie hradu Rabí* (bakalářská práce na Katolické a teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2019
- ŠVEHLOVÁ, Pavla. *Radikální husité a jejich význam v husitském hnutí* (bakalářská práce na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni). Plzeň 2013

Elektronické zdroje

Bivojova heraldika, *rodové erby*.

<http://heraldikus.wz.cz/roderb/h/hradce1.htm> Vyhledáno 12. 12. 2021

KOSINOVÁ, Věra. *Zdeněk ze Šternberka a jeho královské ambice*. In: Sborník prací věnovaných Janu Bedřichu Novákovi k šedesátým narozeninám 1872-1932. s.207.

<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/1762> Vyhledáno 20. 2. 2021

TOMAN, Hugo. *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*.
https://archive.org/details/husitske_valecnictvi-toman Vyhledáno 27. 2. 2021

TECL, Rudolf. *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*. In: Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí, s. 153-187.
https://rukovet.cms.flu.cas.cz/static/Odkazy_upload/HT_09_1986-1987.pdf?fbclid=IwAR1V9GWYFtxxkP0Hj1NxCgXaoyDZFuawq7z1vZjv88YvhRVUY9R0Qv0zaUs Vyhledáno 20. 02. 2021